

KAMK • University
of Applied Sciences

**VUOLIOJEN ALUELAUTAKUNNAN ARVIOINTI JA
KAJAANIN LÄHIDEMOKRATIAN KEHITTÄMISTAR-
PEET**

VUOLIJON ALUELAUTAKUNNAN ARVIOINTI JA KAJAANIN LÄHIDEMOKRATIAN KEHITTÄMISTARPEET

Tarja Lukkari & Jari Järviluoma

Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B

Raportteja ja selvityksiä B 195

Yhteystiedot:

Kajaanin Ammattikorkeakoulun kirjasto

PL 240, 87101 KAJAANI

Puh. 044 7157042

Sähköposti: amkkirjasto@kamk.fi

<http://www.kamk.fi>

Kannen kuva:

Sirpa Pöppönen

Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 195 / 2025

ISBN 978-952-7522-55-4

ISSN 1458-915X

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	1
2	Vuolijoen aluelautakunnan arviointi	3
2.1	Vuolijoen aluelautakunnan arvioinnissa käytetyt aineistot	3
2.2	Vuolijoen aluelautakunnan arviointiselvityksen tulokset	4
2.2.1	Aluelautakunnan onnistumiset ja aikaansaannokset	4
2.2.2	Aluelautakunnan haasteet	7
2.2.3	Aluelautakunnan työn merkittävyys	9
2.2.4	Aluelautakunnan tavoitteiden toteutuminen	10
2.2.5	Aluelautakunnan toiminnan edellytykset	12
2.2.6	Aluelautakunnan merkitys asukkaille	13
2.2.7	Muita heränneitä ajatuksia Vuolijoen aluelautakuntaan liittyen	15
2.2.8	Vertailua TK-Evalin vuoden 2019 tuloksiin	16
3	Kajaanin lähidemokratian kehittämistarpeet	20
3.1	Lähidemokratian kehittämistarpeita tarkastelevan selvityksen aineistot	20
3.2	Lähidemokratian kehittämistarpeita tarkastelevan selvityksen tulokset	21
3.2.1	Kylä- ja kaupunginosayhdistysten vaikutusmahdollisuudet	21
3.2.2	Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelma	23
3.2.3	Lähidemokratian organisointi	25
4	Yhteenveto ja johtopäätökset	31
4.1	Vuolijoen aluelautakunnan arviointi	31
4.2	Vaihtoehtoja Kajaanin lähidemokratian järjestämiseen	34
	Lähteet	39

1 JOHDANTO

Lähidemokratian ja kansalaisten osallistamisen eräitä keskeisimpiä toimijoita ovat kylä- ja kaupunginosayhdistykset, jotka tekevät vaikuttavaa yhteistyötä kunnan luottamushenkilö- ja viranhaltijaorganisaation kanssa. Kajaanin alueella näitä vapaaseen kansalais- ja järjestötoimintaan lukeutuvia kylä- ja kaupunginosayhdistyksiä on kaikkiaan 23 (Kajaanin kaupunki 2023a).

Vapaamuotoisen kylä- ja kaupunginosatoiminnan lisäksi lähidemokratian edistämiseksi on perustettu erilaisia laaja-alaisempia alueellisia toimielimiä, jotka toimivat yhteistyötahona kunnan osa-alueen ja kuntaorganisaation välillä. Valtionvarainministeriön julkaiseman tutkimuksen mukaan vuonna 2012 alueellisia toimielimiä oli Suomessa tuolloin 63, kaikkiaan 59 kunnassa. Toimielimien nimitysten kirjo oli suuri: nimikkeitä olivat esimerkiksi aluelautakunta, kylien neuvotelukunta, kyläneuvosto, aluetoimikunta, kyläparlamentti, asukaslautakunta, alueellinen yhteistyöryhmä, alueraati ja kyläpuulaaki. (Pihlaja & Sandberg 2012, 27–31.)

Nimitysten ohella myös alueellisten toimielimien tehtävien ja vastuiden havaittiin vaihtelevan tapauskohtaisesti. Valtaosassa tapauksista alueellisen toimielimen ja kunnan välinen suhde oli luonteeltaan keskustelukumppanuutta, jossa toimielin näyttäytyy lähinnä kunnan ja asukkaiden vuorovaikutuksen ja tiedonvaihdon foorumina. Astetta tiiviimpää suhdetta tutkijat kuvaavat suunnittelu- ja kehittämiskumppanuudeksi, jolloin alueellisella toimielimellä on selvä rooli budjetin, maankäytön ja/tai joidenkin alueen palvelujen suunnitteluprosessissa. Pisimmälle viety alueellisen toimielimen ja kunnan välinen suhde on palvelukumppanuus, jolloin toimielin osallistuu edellä mainittujen tehtävien ohella alueen palvelujen järjestämiseen. (Pihlaja & Sandberg 2012, 34–35.)

Esimerkkinä pitkälle menevästä alueellisen toimielimen ja kunnan välisestä palvelukumppanuudesta on usein käytetty Rovaniemen aluelautakuntatoimintaa, joka alkoi vuonna 1994 Yläkemiöjen aluelautakunnasta ja laajeni myöhemmin muillekin Rovaniemen palvelukylille (Vakkala, Leinonen & Aarrevaara 2016). Esimerkillisestä roolistaan huolimatta vuoden 2019 organisaatiouudistuksen yhteydessä Rovaniemen aluelautakunnat lakkautettiin ja niiden tehtävistä vastaa nykyään elinvoimalautakunnan alainen kylien kehittämisjaosto (Rovaniemen kaupunki 2023, 25–26).

Kun Kajaaniin perustettiin kuntaliitoksen jälkimainingeissa Vuolijoen aluelautakunta, sen esikuvana käytettiin edellä mainittuja Rovaniemen aluelautakuntia. Kuten Rovaniemellä aiemmin,

myös Kajaanissa keskusteluun on noussut aluelautakuntatoiminta ja yleisemminkin kaupungin eri osa-alueiden lähidemokratian järjestäminen. Ennen mahdollisten konkreettisten päätösten tekemistä Kajaanin kaupunginvaltuuston hyväksymässä talousarviossa vuodelle 2024 asetettiin tavoite selvittää kaikkien kylien yhteisen lautakunnan perustamista asukkaiden yhdenvertaisten osallistamismahdollisuuksien lisäämiseksi (Kajaanin kaupunki 2023b, 51).

Tähän raporttiin on koottu keskeisimpiä tuloksia Kajaanin kaupungin tilaamasta Vuolijoen aluelautakunnan arvioinnista ja sen jälkeen toteutetusta lähidemokratian järjestämistä koskevasta selvityksestä. Selvitystyön toteutuksesta vastasivat projektipäällikkö Tarja Lukkari ja projektitutkija Jari Järviluoma Kajaanin ammattikorkeakoulusta.

Kuva 1. Revontulia Önkörin lintutornilla (kuvaaja Teemu Mikkonen).

2 VUOLIJOIDEN ALUELAUTAKUNNAN ARVIOINTI

Vuonna 2007 Vuolijoen kunta liitettiin Kajaanin kaupunkiin. Liitoksen seurauksena Vuolijoella nousi esille tarve varmistaa alueen tasavertainen kohtelu suhteessa muuhun Kajaaniin niin palvelujen tarjonnassa kuin aluekehityksessä yleensä. Tarpeeseen vastattiin alueen asukkaiden tekemän aloitteen pohjalta keväällä 2015 käynnistetyllä Vuolijoen aluelautakunnan valmisteluhankkeella, jossa mallia haettiin Rovaniemen silloisista aluelautakunnista. (Sillanpää & Ålander 2019, 3.) Vuolijoen aluelautakunta aloitti toimintansa Kajaanin kaupunginvaltuuston hyväksynnän jälkeen vuonna 2016 aluksi kokeiluluontoisena ja sen toiminta vakinaistettiin vuoden 2020 alussa. Lautakunta koostuu alueen kyläyhdistysten valitsemista henkilöistä ja on siten poliittisesti riippumaton.

Kajaanin kaupungin hallintosääntö määrittelee Vuolijoen aluelautakunnan tehtäväksi vaikuttamisen Kajaanin kaupungin päätöksentekoon sekä kaupungin Vuolijoen osa-alueen kehittämiseen. Yksityiskohtaisemmin hallintosääntöä lainaten aluelautakunta: 1) Päättää kaupunginvaltuuston myöntämien määrärahojen kohdentamisesta ja käyttämisestä tehtävän mukaiseen käyttötarkoitukseen ja tekee tarvittavat hankintapäätökset; 2) Suunnittelee, arvioi, toteuttaa ja seuraa alueen kehittämishankkeita ja osallistuu tarvittaessa hankerahoitukseen ja rahoituksen hakemiseen; 3) Avustaa kyläyhdistyksiä ja muita aktiivisia kyläyhteisöjä kehittämis- ja investointihankkeissa ja 4) Edistää alueensa asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia, hyvinvointia ja lähipalveluiden kehittymistä. Näiden neljän tehtävän lisäksi Vuolijoen aluelautakunnalla on hallintosäännön mukaan lausunto-oikeus kuntastrategiaan ja talousarviovalmisteluun sekä asioihin, joiden ratkaisulla on huomattava vaikutus sen toimialueen asukkaiden elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin. (Kajaanin kaupunki 2017a, 27.)

Arviointiselvityksen tavoitteena on nimensä mukaisesti arvioida Vuolijoen aluelautakunnan toimintaa ja tuottaa tietoa Kajaanin kaupungin päätöksenteon tueksi. Arvioinnissa huomiota kiinnitettiin aluelautakunnan työn merkittävyyteen alueen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta, aluelautakunnan onnistumisiin ja haasteisiin, tavoitteiden toteutumiseen, toimintatapoihin ja toiminnan edellytyksiin sekä aluelautakunnan koettuihin vaikutuksiin asukkaiden näkökulmasta.

2.1 Vuolijoen aluelautakunnan arvioinnissa käytetyt aineistot

Arviointiselvityksen aineistona on lokakuussa 2024 tehty sähköinen kysely, joka suunnattiin aluelautakunnan jäsenille, kaupunginvaltuutetuille ja keskeisille viranhaltijoille sekä hieman

suppeammassa muodossa Vuolijoen alueen asukkaille. Kyselylinkkien jako tapahtui Kajaanin kaupungin toimesta sähköpostitse poikkeuksena Vuolijoen asukkaat, joille kaupunki välitti kyselylinkkiä kyläyhdistysten kautta ja sosiaalisessa mediassa. Kyselyyn vastasi määräaikaan mennessä seitsemän Vuolijoen aluelautakunnan jäsentä, yhdeksän kaupunginvaltuutettua, kuusi viranhaltijaa ja 41 Vuolijoen alueen asukasta.

Kyselytutkimuksen lomake oli pitkälti sama kuin mitä TK-Eval käytti aiemmassa vuonna 2019 toteutetussa Vuolijoen aluelautakunnan ulkoisessa arvioinnissa (Sillanpää & Ålander 2019). Lomake koostui strukturoiduista ”rasti ruutuun” -kysymyksistä ja vapaasti omin sanoin vastattavista avoimista kysymyksistä. Menetelmällisesti strukturoitujen kysymysten analysoinnissa pitäydettiin vastausten frekvenssijakaumien ja keskiarvojen tarkastelussa, ja niidenkin yhteydessä on huomattava, että vastausmäärien vähäisyyden takia kysymysten tuloksissa on mukana satunnaisvaihtelua. Määrällisten kysymysten tuloksia voidaan näin ollen pitää lähinnä suuntaa antavina. Avoimien kysymysten analysointi tehtiin luokittelemalla vastauksissa yleisimmin esille nousseet teemat omiksi ryhmikseen, joiden sisältöä havainnollistetaan vastauksista otetuilla suorilla sitaateilla.

Kyselyn tuloksia esiteltiin 26.11.2024 Vuolijoen Koskikartanossa järjestetyssä työpajassa, jonka yhteydessä käydyistä keskusteluista saatiin täydennyksiä ja uusia näkökulmia Vuolijoen aluelautakunnan toiminnasta. Työpajaan osallistui aluelautakunnan jäseniä, Vuolijoen asukkaita, kaupunginvaltuutettuja ja kaupungin viranhaltijoita. Kaikkiaan työpajaan osallistui paikan päällä tai etäyhteydellä yli 20 henkilöä Kajaanin ammattikorkeakoulun edustajat mukaan lukien.

Kyselyn ja sen tuloksia jalostavan työpajan lisäksi arvioinnin yhteydessä haastateltiin muutamia aluelautakunnan työstä hyvin perillä olevia henkilöitä vielä täsmennystä ja lisätietoa vaativista asioista. Aineistoksi voidaan lukea myös erilaiset Vuolijoen aluelautakunnan toimintaa kuvaavat asiakirjat sekä yleisemmin Suomen alueellisia toimielimiä käsittelevät kirjalliset lähteet.

2.2 Vuolijoen aluelautakunnan arviointiselvityksen tulokset

2.2.1 Aluelautakunnan onnistumiset ja aikaansaannokset

Kyselytutkimuksessa aluelautakunnan onnistumisia tiedusteltiin avoimella kysymyksellä, johon vastaajat kirjjasivat näkemyksensä omin sanoin. Vastauksissa aluelautakunnan aikaansaannoksista korostui ensinnäkin Vuolijoen alueen koulujen säilyttäminen:

- *Viimeisin koulujen säilyttäminen lakkautusuhan alta.*
- *Koulu säilyi Vuolijoella, eiköhän aluelautakunnalla ollut oma osuutensa koulun puolesta.*
- *Palvelujen turvaaminen mm. koulut. Uusia asukkaita muuttaa jatkuvasti kylälle ja oppilasmäärät ovat kasvussa.*

Jälkimmäisessä sitaatissa mainittua oppilasmäärien kasvua tukee Tilastokeskuksen väestötilasto, jonka mukaan vuonna 2023 Vuolijoen osa-alueella asui 285 alle 18-vuotiasta, kun vuonna 2015 alle 18-vuotiaita oli 106 eli huomattavasti vähemmän. Aivan viime vuosina myös alueen väkiluku on kasvanut ollen vuonna 2023 yhteensä 2 035 (Kajaanin kaupunki 2024a).

Toinen vastauksissa korostunut aluelautakunnan onnistuminen on Vuolijoen alueen virkistysmahdollisuuksien ja -alueiden kehittäminen.

- *Kyläladut ja kaukalot paremmassa kunnossa kuin kaupungin huolehtiessa.*
- *Kehitetty esim. Otanmäen alueelle liikunta- ja vapaa-ajan mahdollisuuksia. Ilman aluelautakuntaa ja kyläyhdistystä maauimala tuskin olisi jatkanut toimintaa.*
- *Virkistysalueiden parantaminen mm. Önnköri, Ojanperän ranta, Kirppuniemi ym.*
- *Yhteisten tapahtumien kehittäminen, esimerkiksi Vuottolahden retkiluisteluradalla pidettävän talviriehan suunnittelu ja toteutus yhteistyössä alueen yrittäjien kanssa.*

Virkistysmahdollisuuksien, -alueiden ja tapahtumien kehittäminen ilmenee myös Vuolijoen aluelautakunnan viime vuosien pöytäkirjoista, jotka osoittavat teemaan liittyvien toimien olevan keskeisessä asemassa aluelautakunnan työssä sen pyrkiessä edistämään asukkaiden viihtyvyyttä ja alueen veto- ja pitovoimaa (Kajaanin kaupunki 2025).

Kolmas vastauksista esille noussut aluelautakunnan onnistuminen on kylien kehittämishanketoiminnan ja siihen liittyvän osaamisen edistäminen. Virkistysmahdollisuuksien ja -alueiden kehittämisen tavoin myös hanketoiminnan merkityksestä ja laajuudesta saa käsityksen lukiessa aluelautakunnan pöytäkirjoja. Kajaanin maaseutu- ja aluesihteri Sirpa Pöppösen erikseen koostamien tilastojen mukaan aikavälillä 2020–2024 Vuolijoen aluelautakunta sijoitti hallinnoimiinsa ja yhdessä kyläyhdistysten kanssa toteutettuihin hankkeisiin yhteensä noin 80 000 euroa, jolla saatiin vastineeksi ulkopuolista rahoitusta lähes 250 000 euroa eli neljännesmiljoona. Laskelmassa ovat mukana Önnkörin jatkokehityshanke, Ojanperän rannan kunnostushanke, Ounasjokisuun ruoppaushankkeen suunnitelma ja luontoselvitys, Kirppuniemen kunnostushanke,

Kuusirannan kalasataman muutoshanke sekä aloitusvaiheessa olevat Vuottolahden retkiluisteluradan kehittämisinvestoinnit. Hankkeiden lisäksi todettakoon, että aluelautakunta myönsi vuosina 2020–2024 Vuottolahden retkiluisteluradan ja Vuolijoen moottoripajan kaltaisten kohteiden ylläpitoon avustuksia kaikkiaan noin 54 000 euroa, jonka turvin alueen asukkaat tekivät talkootyötä Leader-perusteisten tuntihinnoittelujen mukaisesti yli 170 000 euron edestä, mitä voidaan pitää merkittävänä panostuksena alueen asukasviihtyvyyteen. (Kajaanin kaupunki 2024b).

Kyselyaineistossa hanketoiminnassa onnistuminen kuvastuu esimerkiksi seuraavissa vastauksissa:

- *Onnistuttu saamaan hankerahoitusta.*
- *Erilaiset hankkeet mitä on saatu toteutettua.*
- *On toteutettu monelle kylälle Leader-hankkeita kehittämisrahalla.*

Hanketyön onnistumisen kirjasivat vastauksiinsa lähinnä aluelautakunnan jäsenet ja heidän lisäksi kaupunginvaltuutetut ja viranhaltijat. Vuolijoen asukkaiden vastauksissa hanketoimintaa ei niinkään mainittu, sen sijaan he kiinnittivät huomiota aluelautakunnan hanketyön konkreettisiin tuloksiin ja asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien paranemiseen.

Kyselyvastausten pohjalta neljänneksi aluelautakunnan aikaansaannokseksi voidaankin nostaa Vuolijoen alueen asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien ja osallisuuden lisääminen.

- *Vuolijoen alueen asukkaiden oman päätöksenteon ja osallisuuden vahvistaminen.*
- *Koko entisen Vuolijoen kunnan alueen hyvinvointi ja kaupungin päätöksiin vaikuttaminen.*
- *Jo tieto, että alueen asukkailla on kanava (lautakunnan jäsenet), jonka kautta asioita, jopa hankkeita voi alkaa toteuttamaan, on todella merkittävää.*
- *Asukkaiden äänen esille tuominen.*

Kylien näkökulmasta aluelautakunnan työn ansioksi voidaan lukea kylien aktivointi ja Vuolijoen kylien yhteistyön tiivistäminen, mikä ilmenee vastauksista kuten ”*Yhdistänyt 10 kylän Vuolijokea toisiinsa*” ja ”*Lautakunta on saanut kylät huomaamaan, että aktiivisella toiminnalla voidaan saada ihmeitäkin aikaan*”. Kuudentena vahvuutena kyselyaineistosta nousee esille Vuolijoen alueen ja sen kylien näkyvyyden parantaminen ja yleensäkin alueen tunnettavuuden lisääntyminen, johon aluelautakunta on osaltaan työllään myötävaikuttanut.

2.2.2 Aluelautakunnan haasteet

Kyselylomakkeessa aluelautakunnan toiminnan haasteita tiedusteltiin onnistumisten tavoin avoimella kysymyksellä pyytämällä selvitykseen osallistuneita kertomaan, missä Vuolijoen aluelautakunta ei heidän mielestään ole onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla.

Vastauksissa yleisin haasteelliseksi katsottu asia on aluelautakunnan ja kaupungin muiden toimielimien yhteistyö, jota heikentäviä tekijöitä voivat olla muun muassa byrokratia, resurssien niukkuus, vähäinen valmistelu kaupungin muiden toimialojen kanssa sekä osin siihen liittyvä kaupunkiorganisaation sisäisen tiedonkulun kangertelu.

- *Kaupungin muiden toimielimien kanssa yhteistoiminta ei ole ollut mutkatonta. Yhteistyötä on hankaloittanut muun muassa byrokratia sekä resurssien vähyys niin aluelautakunnan kuin kaupungin puolelta.*
- *Valmistelua muiden toimialojen kanssa vähän, jos ollenkaan.*
- *Tiedonkulku kaupunkiorganisaation sisällä, esim. yhteistyö muiden lautakuntien tai toimialojen kanssa. Toiminnan tuloksista vieminen kuntapäätäjille.*

Mainintoja yhteistyön haasteista aluelautakunnan ja muun kaupunkiorganisaation välillä esiintyi enimmäkseen aluelautakunnan jäsenten ja kaupungin viranhaltijoiden vastauksissa.

Yhteistyön ongelmakohdista keskusteltiin myös Vuolijoen Koskikartanossa järjestetyssä työpajassa, jossa keskustelun aiheena oli erityisesti tiedonkulku aluelautakunnan ja muun kaupunkiorganisaation välillä. Viestinnän perusongelma on, että tieto aluelautakunnan työstä ja aikaansaannoksista ei tavoita kaupunginvaltuutettuja ja toisaalta tieto kaupungin Vuolijoen aluetta koskevista merkittävistäkin suunnitelmista voi tulla aluelautakunnalle jälkijättöisesti ”takavassemmalta”. Tiedonkulun takkuilun syynä arveltiin joskus olevan myös asenteet, sillä kaikki kaupunginvaltuutetut eivät ehkä välttämättä edes halua nähdä, mitä aluelautakunta on saanut aikaan. Yksi tiedonkulun hidaste voi olla myös se, että aluelautakunnalla ei ole edustajaa kaupunginhallituksen ja -valtuuston seminaareissa, mikä olisi korjattavissa kutsumalla aluelautakunnan puheenjohtaja kyseisiin tapahtumiin.

Tiedonkulkuun liittyen työpajakeskusteluissa pohdittiin myös sitä, pitäisikö aluelautakunnan puheenjohtajan olla kaupunginvaltuutettu, mikä omalta osaltaan tehostaisi tiedonvaihtoa aluelautakunnan ja valtuuston välillä. Toisaalta keskustelussa muistutettiin siitä, että aluelautakunta on lähtökohtaisesti poliittisesti sitoutumaton ja jos puheenjohtaja on jonkin puolueen edustaja, niin se heikentäisi aluelautakunnan riippumattomuutta.

Kyselyvastauksissa aluelautakunnan haasteeksi mainittiin yhteistyöongelmien lisäksi tasapuolisuus Vuolijoen kylien välillä. Aluelautakunnan toisin sanoen nähtiin suosivan joitakin kyliä toisten kylien jäädessä huomiotta.

- *Aluelautakunta ei ole onnistunut kehittämään kaikkien alueen kylien toimintaa. Osaa kylistä ei huomioida päätöksissä millään tavalla, tai ne unohdetaan kokonaan.*
- *Kaikki alueet eivät ole yhdenvertaisessa asemassa keskenään. Koen, että Vuolijoen kirkonkylän alue pitää erittäin hyvin puolensa ja sinne tuntuu riittävän rahaa.*

Koskikartanon työpajassa edellinen kyselyaineistosta nouseva epäkohta herätti vilkasta keskustelua. Puheenvuoroissa kiistettiin kylien epäoikeudenmukainen kohtelu ja arveltiin kritiikin seilittyvän ainakin osittain sillä, että kaikilta kyliltä ei yksinkertaisesti löydy kyläyhteisönsä kehittämiseen vihkiytyneitä henkilöitä, jotka ovat halukkaita käyttämään vapaa-aikaansa yhteisten asioiden hoitamiseen. Kylien kehitystyön todettiin muutoinkin olevan ”ohuella pinnalla” ja nojavan usein muutamien ihmisten aktiivisuuteen. Eräs seuraamus tästä voi olla se, että yhdenkin kyläaktivaattorin muutto kylältä saattaa kiihdyttää kylätoiminnan, mutta toisaalta yhdenkin asiasta innostuneen henkilön muutto kylälle voi nostaa kylätoiminnan kokonaan uudelle tasolle.

Kolmas kyselyvastauksissa mainittu aluelautakunnan haaste on tukien ja hankkeiden tärkeyden arviointi. Kehittämisrahojen kohdentamisessa aluelautakunta ei siis ainakaan joidenkin mielestä ole onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla.

- *Kylät tekevät aloitteita aluelautakunnalle ja käytännössä kaikki aloitteet hyväksytään ilman minkäänlaista arviointia. Kylien edustajat myöntävät kehittämistukia toisilleen ja ainoastaan ideoiden toteutusaikataulu on pohdinnan kohteena.*
- *... lautakunnan rahanjakotapa on hieman herättänyt ihmetystä - onko kriteerit ja hankkeet varmasti mietitty kunnolla.*

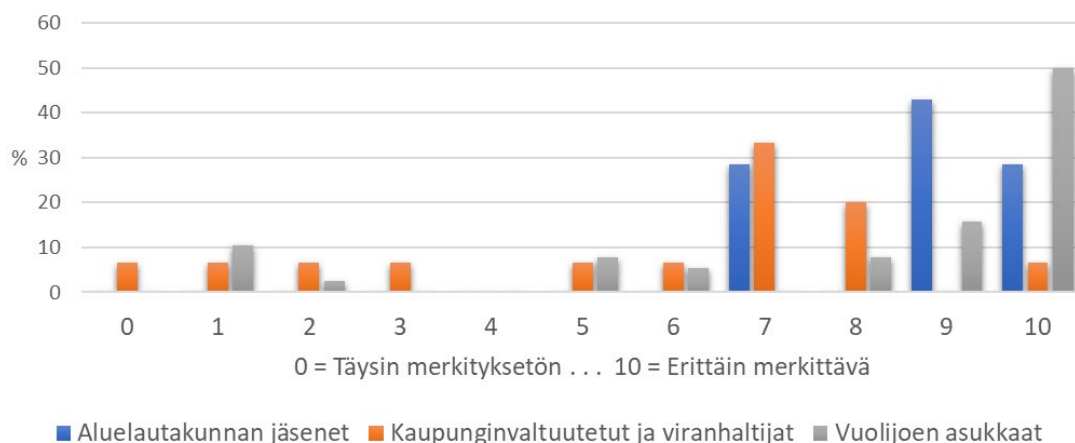
Myös tämä kyselyssä haasteeksi katsottu asia oudoksutti Koskikartanon työpajassa. Aloitteiden todettiin tulevan kyläyhdistyksiltä, minkä jälkeen esityksiä peilataan Vuolijoen tiekartan ja Kajaanin kaupunkistrategian linjauksiin (Kajaanin kaupunki 2017b; 2022). Kyselyvastauksissa esitetyn kritiikin myötä aloitteiden arviointi pyritään jatkossa tekemään entistäkin läpinäkyvämmäksi.

Edellä kuvattujen haasteiden lisäksi yksittäisissä Vuolijoen alueen asukkaiden vastauksissa annettiin palautetta latujen ja kaukaloiden hoidosta, joiden ylläpidon katsottiin kuuluvan kaupungille eikä aluelautakunnalle. Samoin nuorten huomioon ottamisessa aluelautakunta ei yksittäisten kannanottojen perusteella ole onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla.

2.2.3 Aluelautakunnan työn merkittävyys

Aluelautakunnan jäsenille, kaupunginvaltuutetuille, keskeisille viranhaltijoille ja Vuolijoen alueen asukkaille tehdyn kyselyn yhteydessä vastaajilta pyydettiin arviota aluelautakunnan työn merkittävyydestä. Kysymyksen ”Kuinka merkittävänä pidät Vuolijoen aluelautakunnan työtä alueen kehityksen ja asukkaiden hyvinvoinnin kannalta?” vastausasteikko oli nolasta kymmeneen, jossa ääripäinä nollan valinnet pitivät aluelautakunnan työtä täysin merkityksettömänä ja kymmenen valinnet puolestaan erittäin merkittävänä.

Vastausjakaumien perusteella aluelautakunnan jäsenten ja Vuolijoen asukkaiden arvioinnit aluelautakunnan työstä vaikuttavat olevan myönteisempiä kuin kaupunginvaltuutettujen ja viranhaltijoiden näkemykset, joiden vastauksissa on suurta hajontaa (kuva 2). Tämä sama asetelma on havaittavissa jatkossa lähes kaikissa muissakin aluelautakuntaa koskevien arviointien jakaumia kuvaavissa kaavioissa.

Kuva 2. Kyselyyn vastanneiden näkemykset aluelautakunnan työn merkittävyydestä.

Keskiarvoilla mitattuna aluelautakunnan jäsenten (n=7) arviointien keskiarvo oli 8,7, kaupunginvaltuutettujen ja viranhaltijoiden (n=15) keskiarvo 5,7 ja Vuolijoen alueen asukkaiden (n=38) keskiarvo 7,9. Kuten arvioinnissa käytettyjen aineistojen esittelyn yhteydessä todettiin, pienen vastausmäärän takia strukturoitujen kysymysten tuloksissa on mukana satunnaisvaihtelua, mikä koskee kaikkia ”rasti ruutuun” -kysymyksiä. Siksi myös kuvan 2 antamaa käsitystä aluelautakunnan työn merkittävyydestä voidaan pitää luonteeltaan lähinnä suuntaa antavana.

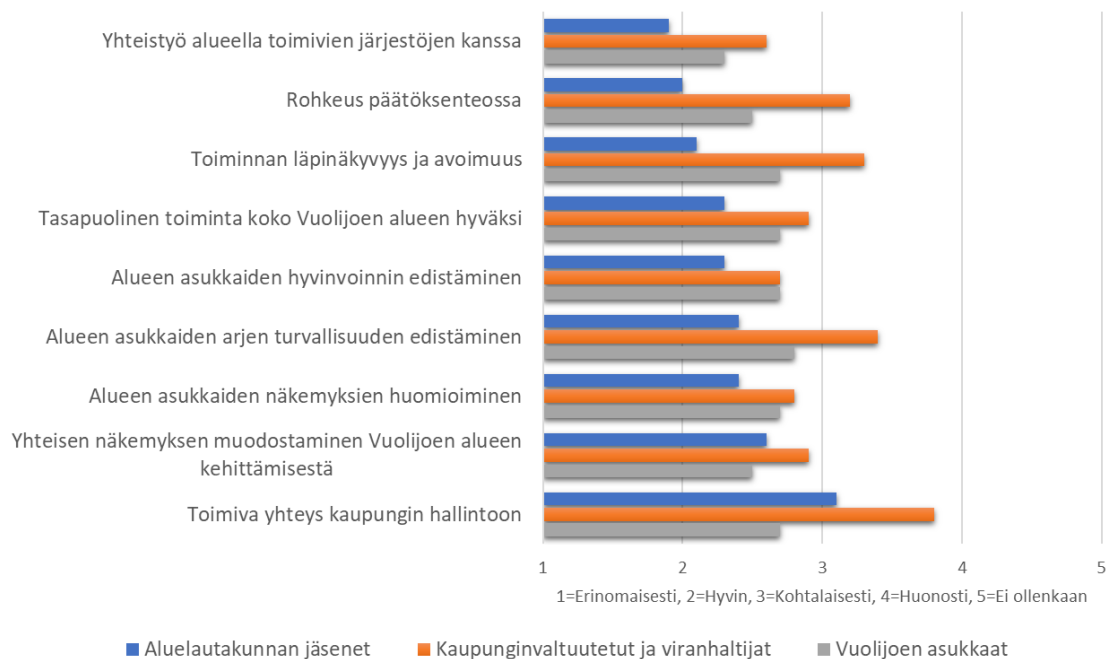
2.2.4 Aluelautakunnan tavoitteiden toteutuminen

Aluelautakunnan tavoitteita on määritelty lähtökohtaisesti Vuolijoen aluelautakunnan kehittämissuunnitelmassa 2017–2019 (Kajaanin kaupunki 2017c). Kehittämissuunnitelman tavoitteet ja kyselyyn vastanneiden keskimääräiset arviot niiden toteutumisesta ilmenevät kuvasta 3. Samaa tavoitteiden listausta käytti myös TK-Eval aiemmassa aluelautakunnan ulkoisessa arvioinnissa (Sillanpää & Ålander 2019). Arviot aluelautakunnan tavoitteiden saavuttamisesta liikkuvat enimmäkseen hyvän ja kohtalaisen välimaastossa. Huomiota herättävintä kuvassa 3 on kuitenkin vastaajaryhmien keskimääräisten arvioiden poikkeavuus: kyselyyn vastanneiden kaupunginvaltuutettujen ja viranhaltijoiden näkemykset aluelautakunnan tavoitteiden toteutumisesta ovat kautta linjan pessimistisempiä suhteutettuna Vuolijoen asukkaiden ja varsinkin aluelautakunnan jäsenten vastauksiin. Esimerkiksi rohkeus päätöksenteossa sekä toiminnan läpinäkyvyys ja avoimuus toteutuvat aluelautakunnan jäsenten mielestä hyvin, mutta kyselyyn vastanneiden kaupunginvaltuutettujen ja viranhaltijoiden mielestä korkeintaan kohtuullisesti.

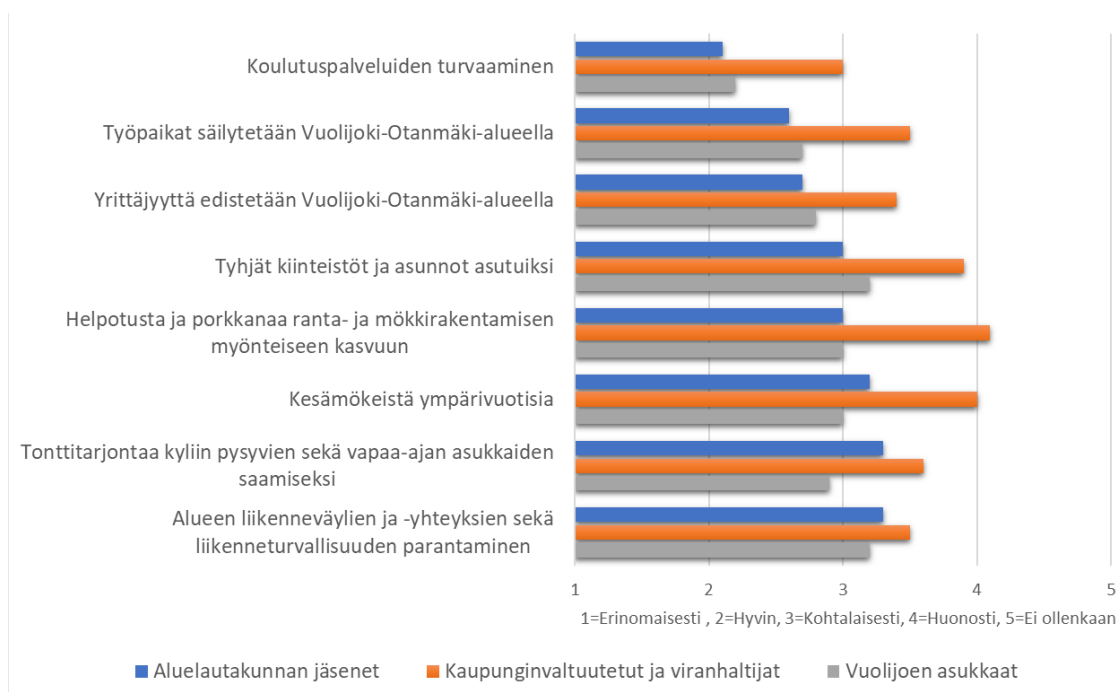
Aiemmin esitellyissä avointen kysymysten vastauksissa (luku 2.2.2) yleisimmin mainituksi aluelautakunnan haasteeksi nousi aluelautakunnan ja kaupungin muiden toimielimien yhteistyö. Tätä tulosta tukee myös kuva 3, jonka mukaan aluelautakunnan jäsenet arvioivat yhteyden kaupungin hallintoon toimivan lähinnä kohtalaisesti kaupunginvaltuutettujen ja viranhaltijoiden arvioissa yhteyden toimivan lähinnä huonosti. Tulosta voidaan pitää sikäli yllättävänä, että TK-Evalin vuoden 2019 vastaavassa selvityksessä kohta ”Toimiva yhteys kaupungin hallintoon” oli yksi parhaimmat arviot saaneista kysymyspatterin kohdista (Sillanpää & Ålander 2019, 7).

Kehittämissuunnitelman ohella myös Vuolijoen aluelautakunnan tiekarttaan on linjattu useita, edellisiä konkreettisempia tavoitteita lautakunnan työlle (Kajaanin kaupunki 2017b). Aluelautakunnan jäsenten ja Vuolijoen alueen asukkaiden mielestä tiekartan tavoitteissa on onnistuttu erityisesti koulutuspalvelujen turvaamisessa, mihin viittasi jo raportin aiempi luku 2.2.1. Koulutuspalvelujen puolustamisen lisäksi onnistumisten kärjessä ovat työpaikkojen säilyttäminen ja yrittäjyyden edistäminen Vuolijoki-Otanmäki-alueella (kuva 4).

Yleiskuvaltaan Vuolijoen tiekartassa määritellyissä konkreettisissa tavoitteissa onnistuminen on enimmäkseen kohtalaisella tasolla. Kun verrataan tiekartan konkreettisia tavoitteita Vuolijoen kehittämissuunnitelman melko yleisluonteisiin tavoitteisiin, arvioitu onnistumisen aste tiekartan linjauksissa jää yleensä hieman alemmalle tasolle (vrt. kuvat 3 ja 4).

Kuva 3. Kuinka aluelautakunta on mielestäsi onnistunut tähän mennessä seuraavissa tehtävissä ja tavoitteissaan? Vastaajaryhmien keskiarvot.

Kuva 4. Kuinka aluelautakunta on mielestäsi onnistunut tähän mennessä seuraavissa tiekarttansa linjauksissa? Vastaajaryhmien keskiarvot.

Aluelautakunnan tavoitteita koskevissa vapaamuotoisissa kommenteissa nostettiin useammasakin vastauksessa esille se, että kysymyksissä listatut tavoitteet ovat valtaosin muiden kuin aluelautakunnan päätettävissä. Aluelautakunnan vaikutusmahdollisuuksia tai pikemminkin niiden puutetta kommentoitiin esimerkiksi seuraavasti:

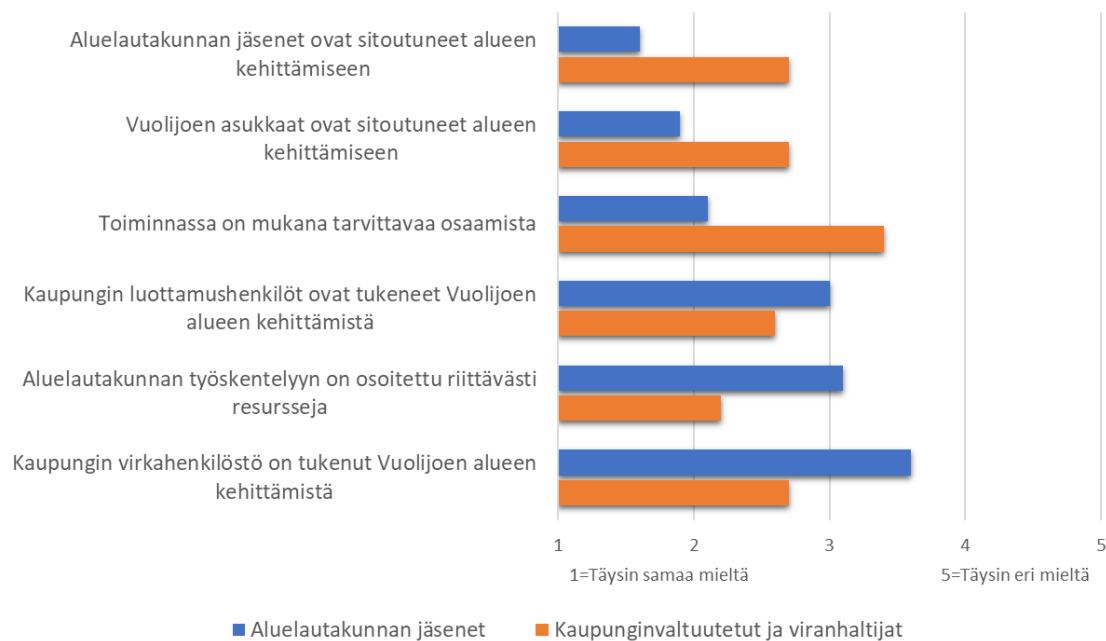
- *Aluelautakunnalla ei ole päätösvaltaa suurimpaan osaan tavoitteista. Moni tavoitteista ei ole edes kaupungin vaikutuspiirissä, vaan kuuluu yksityisten kiinteistön omistajien tai ELY-keskuksen vastuulle.*

Toinen kommenteissa mainittu asia liittyi resursseihin ja valtaoikeuksien tavoin niiden puutteeeseen – tavoitteita on edistetty niukoilla resursseilla, jotka eivät mahdollista kaikkea tarpeen olevaa kehittämistyötä.

2.2.5 Aluelautakunnan toiminnan edellytykset

Kyselyssä Vuolijoen aluelautakunnan toiminnan edellytyksiä kartoitettiin pyytämällä aluelautakunnan jäseniä sekä kaupunginvaltuutettuja ja keskeisiä viranhaltijoilta ottamaan kantaa siihen, miten tietyt kysymyksessä mainitut tekijät ovat edesauttaneet aluelautakunnan työskentelyä. Vuolijoen alueen asukailta aluelautakunnan toiminnan edellytyksiä ei erikseen kysytty.

Saatujen vastausten perusteella aluelautakunnan edustajat ovat paljolti samaa mieltä siitä, että lautakunnan jäsenet itse ja Vuolijoen asukkaat yleensäkin ovat sitoutuneita alueensa kehittämiseen. Melko yksimielisiä lautakunnan jäsenet ovat niin ikään tarvittavan osaamisen riittävyydestä lautakunnan toiminnassa. Edellisistä väittämistä aluelautakunnan jäsenet ovat selkeämmin samaa mieltä kuin kaupunginvaltuutetut ja viranhaltijat. Toisaalta väitettäessä, että aluelautakunnan työlle on osoitettu riittävästi resursseja tai että kaupungin luottamushenkilöt ja virkahenkilöstö tukee riittävästi Vuolijoen alueen kehittämistä, asetelma kääntyy päinvastaiseksi – näistä väittämistä kaupunginvaltuutetut ja viranhaltijat ovat selkeämmin samaa mieltä kuin aluelautakunnan jäsenet (kuva 5).

Kuva 5. Miten seuraavat tekijät ovat edesauttaneet aluelautakunnan työskentelyä? Vastaajaryhmien keskiarvot.

Aluelautakunnan toiminnan edellytyksistä pyydetyissä vapaamuotoisissa kommentteissa lautakunnan työskentelyn hidasteeksi nähtiin prosessien epäselvyys aloitteiden käsittelyssä ja eteneemisessä. Toimintamallin osalta kritiikkiä annettiin niin ikään lausuntojen tekemiseen varatun valmisteluajan lyhyydelle, minkä takia lautakunnan kannanottojen sisältö ei aina yllä päätöksentekoon. Aloitteiden käsittelyn osalta Koskikartanon työpajassa kaupungin viranhaltija täsmensi ja korosti, että aluelautakunnan on mahdollista tehdä normaaliin tapaan aloitteita kaupunginhallitukselle ja kaupungin muille toimielimille.

Kuten aluelautakunnan tavoitteiden toteutumisen yhteydessä myös lautakunnan toimintaedellytysten yhteydessä vapaamuotoisissa kommentteissa muistutettiin erikseen valmistelijaresursin niukkuudesta tyyliin ”*Yksi ihminen puolikkaalla työajalla ei ehdi kaikkialle*”.

2.2.6 Aluelautakunnan merkitys asukkaille

Kyselytutkimuksessa aluelautakunnan paikallista merkittävyyttä tiedusteltiin pyytämällä vastaajia ottamaan kantaa esitettyihin väittämiin Vuolijoen alueen asukkaiden näkökulmasta. Kannanotot väittämiin antavat positiivisen yleiskuvan aluelautakunnan työstä. Jos tarkastellaan pelkästään aluelautakunnan jäsenten ja alueen paikallisväestön vastauksia, esimerkiksi yhteisöllisyy-

den lisääntymistä ja ylipäänsä aluelautakunnan myönteistä vaikuttavuutta koskevista väittä-
mistä oltiin yleensä joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Kuten kuvan 6 kaaviosta havaitaan,
vastaajaryhmittäin positiivisimmat näkemykset aluelautakunnan erilaisista merkityksistä on
aluelautakunnan jäsenillä itsellään, kriittisimmät kaupunginvaltuutetuilla ja viranhaltijoilla Vuo-
lijoen alueen asukkaiden keskiarvojen sijoittuessa edellisten ryhmien välimaastoon.

Kuva 6. Mitä vaikutuksia aluelautakunnalla on mielestäsi ollut Vuolijoen alueen asukkaille? Vastaajaryhmien keskiarvot.

Avoimissa vastaajien itse muotoilemissa kommentoissa korostettiin aluelautakunnan roolia Vuolijoen alueen asukkaiden edunvalvojana:

- *Vuolijoen alue on maantieteellisesti niin iso, palveluiltaan omaleimainen ja erityinen maaseutumainen asuinalue verrattuna Kajaanin kaupungin muihin kaupunginosiin, joten aluelautakunnalla on iso merkitys Vuolijoen alueen asukkaille, sille että asukkaiden ääni kuuluu ja vaikuttaa kaupungin päätöksiin.*
- *Kuka muu pitää meidän puolta kuin meidän oma aluelautakunta, sillä on painoarvoa.*
- *Ilman aluelautakunnan panosta palvelut vähenisivät entisestään. Hyvä että joku taho ajaa Vuolijoen asioita kaupunkiin päin ja muuallekin.*
- *Vuolijoen alue tuottaa vaunutehtaan ja tuulivoiman muodossa paljon rahaa eri muodoissaan kaupungille. Aluelautakunta on yrittänyt viestiä, että alueen pitäisi hyödyntää saadun muutamakin kuin haittoja alueilleen. Osuva sanontahan alueella on,*

että kun vaunutehtaalla vuoro vaihtuu, niin autojono ajaa rahaa taajaman palveluja vahvistamaan.

Paikallisten näkökulmasta aluelautakunta tekee kommenttien perusteella vaikuttavaa työtä myös aktivoimalla kyläyhdistyksiä ja kylien asukkaita omatoimiseen kehittämiseen:

- *Vuolijoen alueella asuvat ihmiset eri kylillä (10) ovat aktivoituneet puolustamaan edellytyksiä asua täällä.*
- *Mielestäni aluelautakunnan toiminta on madaltanut alueen asukkaiden ja yhteisöjen kynnystä omatoimiseen elinympäristönsä kehittämiseen ja epäkohtien esilletuomiseen.*
- *Se on tuonut kehittämistoiminnan myös yksittäisten kyläyhdistysten tasolle, ja osamisen lisäämisen kautta mahdollistanut yhdistysten itsenäistä kehittämistoimintaa.*

Toisaalta kommentteissa esiintyi vastakkaisiakin näkemyksiä aluelautakunnan toiminnan vaikuttavuudesta. Negatiivisissa huomautuksissa toimintaan osallistuvien henkilöiden vähäisen määrän katsottiin kyseenalaistavan lautakunnan kyvyn edustaa koko aluetta. Lautakunnan epäiltiin myös aiheuttavan eripuraa ja epätasa-arvoa suhteessa Kajaanin muihin alueisiin. Yksi vastaaja kirjoitti lakonisesti aluelautakunnan olevan täysin turha.

2.2.7 Muita heränneitä ajatuksia Vuolijoen aluelautakuntaan liittyen

Kysymyslomakkeen lopussa vastaajille annettiin mahdollisuus kirjata ylös vapaamuotoisesti muita kyselyä täyttäessä mieleen tulleita asioita. Vapaa sana -osion vastaukset käsittelivät lähes yksinomaan aluelautakunnan työn jatkumista tulevaisuudessa. Jotkut vastaajista toivoivat aluelautakunnan jatkavan toimintaansa myös tulevina vuosina, toiset taas eivät – ainakaan nyky-muodossaan.

Yhtenä perusteluna Vuolijoen aluelautakunnan työn jatkamiselle käytettiin sen nimensä mukaista keskittymistä Vuolijoen alueen asukkaiden hyvinvointiin ja edunvalvontaan, mikä motivoi paikallisia osallistumaan oman asuinalueensa kehittämiseen. Tähän verrattuna paikallisten asukkaiden sitoutumisen esimerkiksi laajemman, koko Kajaanin kattavan alueellisen toimieliimen toimintaan epäiltiin olevan selvästi vähäisempää, mikä olisi huolestuttavaa tilanteessa, jossa aktiivisia toimijoita on kylillä ja kaupunginosissa entuudestaan niukalti. Aluelautakunnan jatkoa puoltavissa kannanotoissa esitettiin myös parannuksia lautakunnan työn organisointiin muun muassa valmistelijan rooliin liittyen. Erään vastaajan mielestä Vuolijoen aluelautakunnan toimintakonseptia voitaisiin yleisemminkin käyttää pohjana kehitettäessä Kajaanin haja-asutusalueiden lähidemokratiaa.

- *Nykytuotoinen aluelautakunta on riittävän paikallinen toimija, jolloin toiminta pysyy fokusoituneena ja toimijat sitoutuneina. Jos Kajaaniin perustettaisiin laajempi aluelautakunta, vaarana on, että sitoutuneet toimijat kokevat, että toiminta viedään kauemmas tai liian laajaksi, jolloin sitoutuminen vähenee tai pahimmillaan loppuu ...*
- *Aluelautakunta pitää säilyttää Vuolijoen osa-alueen edunvalvojana ja kehittäjänä. Vahvistaisin valmistelijan rooleja hallintosäännössä muiden toimialojen osalta ja valmisteltavat asiat toteutettaisiin "normaalisti" toimialakohtaisesti. Aluelautakunnan organisaatiota muuttaisin siten, että puheenjohtajistolla olisi vähintään valtuustopaikka. Säilyttäisin jäsenistön kylien nimeämänä.*
- *Aluelautakunnan toimintaa tulisi jatkaa ja toimintamalli olisi jalostettavissa myös Kajaanin muille reuna-alueille erillisenä lautakuntanaan.*

Aluelautakunnan jatkoon enemmän tai vähemmän skeptisesti suhtautuvissa, lähinnä kaupunginvaltuutettujen ja viranhaltijoiden esittämissä pohdinnoissa Vuolijoen aluelautakunnan tilalle esitetään alueellista toimielintä, jossa olisivat tasapuolisesti edustettuina kaikki Kajaanin asuinalueet. Toisena mahdollisena vaihtoehtona eräs vastaaja piti Vuolijoen aluelautakunnan säilyttämistä sillä edellytyksellä, että vastaavia lautakuntia perustetaan muuallekin Kajaaniin.

- *Aluelautakunta tulee lakkauttaa ja tarvittaessa perustaa koko kaupungin yhteinen, kaikkia haja-asutusalueita tasapuolisesti kohteleva lautakunta.*
- *En näe, että Vuolijoen aluelautakunta nykyisellään olisi järkevää jatkossa. Mutta ehdottomasti joku Kajaanin kylien lautakunta tms. kylien kokous tai muu virallinen toiminta on kyllä tarpeen.*
- *Lähtökohtaisesti Vuolijoen aluelautakunta voi toimia vain kokeiluna. Kunnassa voi toimia aluelautakuntia, jos niitä toimii koko kunnan alueella, mutta vain poikkeusajan yhden alueen lautakunta, jos niitä ei perusteta kaikkiin kunnan alueisiin.*
- *Miksi aluelautakuntatoimintaa on vain yhdellä alueella Kajaanissa? Esimerkiksi Jorma-Kuluntalahti alueella on enemmän asukkaita eikä ole omaa aluelautakuntaa.*

Vuolijoen aluelautakuntaan liittyviin kysymyksiin palataan myöhemmin vielä Kajaanin lähidemokratian järjestämistä koskevan erillisselvityksen yhteydessä.

2.2.8 Vertailua TK-Evalin vuoden 2019 tuloksiin

Kuten arvioinnin aineistojen esittelyn yhteydessä todettiin, kyselytutkimuksen lomake on pitkälti sama kuin mitä TK-Eval käytti aiemmassa vuonna 2019 toteutetussa Vuolijoen aluelautakunnan arvioinnissa (Sillanpää & Ålander 2019). Kyselytutkimuksen vuoden 2024 tuloksia on siten periaatteessa mahdollista verrata viisi vuotta aiemmin tehdyn kyselyn tuloksiin.

TK-Evalin arviointikysely suunnattiin Vuolijoen aluelautakunnan ja kaupunginhallituksen jäsenille, joista kyselyyn vastasi kaikkiaan 13 henkilöä. Vuoden 2024 kyselyyn vastasi seitsemän alue-

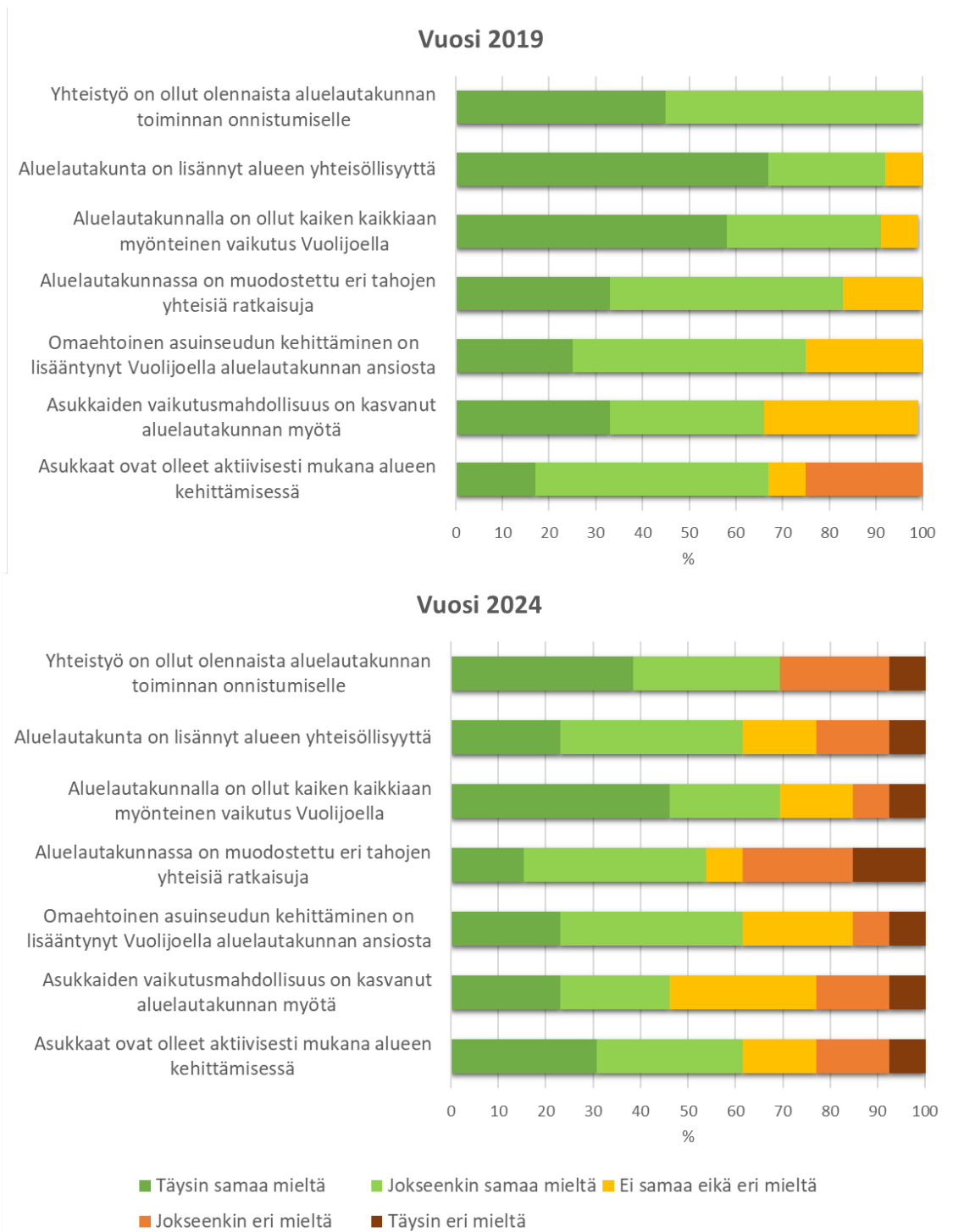
lautakunnan ja kuusi kaupunginhallituksen edustajaa eli yhteensä yhtä monta. Vuoden 2019 tutkimuksen osalta ei ole tietoa, kuinka moni tuolloin vastanneista oli aluelautakunnan jäsen ja kuinka moni puolestaan kaupunginhallituksen jäsen, mikä heikentää vertailun luotettavuutta.

Jos luotettavuuteen liittyvät epävarmuustekijät sivuutetaan, vertailua voidaan tehdä esimerkiksi aluelautakunnan kehittämissuunnitelmassa listattujen tavoitteiden toteutumista mittaavien numeeristen vastausten osalta (kuva 7). Silmiin pistävää kaavioissa on tavoite toimivasta yhteydestä kaupungin hallintoon, jossa onnistuminen arvioitiin vuonna 2019 selkeästi paremmaksi nykytilanteeseen verrattuna. Niin ikään yhteisen näkemyksen muodostaminen Vuolijoen alueen kehittämisestä saa vuonna 2024 vähemmän myönteisiä arvioita kuin vuonna 2019.

Toinen tässä yhteydessä vertailun kohteeksi otettu kysymys koskee väittämiä aluelautakunnan vaikutuksista Vuolijoen alueen asukkaille (kuva 8). Vertailukaavioiden perusteella esimerkiksi väittämän ”Aluelautakunnassa on muodostettu eri tahojen yhteisiä ratkaisuja” kanssa samaa mieltä olevien määrä oli vuonna 2019 suurempi kuin nykyään. Muutoinkin – samoin kuin edeltävissä kuvan 7 kaavioissa – yleishuomiona on varauksellisten näkemyksien yleistyminen aluelautakuntaa koskevissa arvioinneissa. Eräänä syynä kriittisten arviointien yleistymiseen saattaa olla se, että toimintansa suunnitteluvaiheessa ja alkuvuosinaan aluelautakunta kävi nykyistä enemmän keskustelua alueen asukkaiden ja kaupunkiorganisaation kanssa.

Kuva 7. Kuinka aluelautakunta on mielestäsi onnistunut tähän mennessä seuraavissa tehtävissä ja tavoitteissaan? Vuotta 2019 koskevan kaavion tiedot TK-Evalin tutkimuksesta (Sillanpää & Ålander 2019, 7).

Kuva 8. Mitä vaikutuksia aluelautakunnalla on mielestäsi ollut Vuolijoen alueen asukkaille? Vuotta 2019 koskevan kaavion tiedot TK-Evalin tutkimuksesta (Sillanpää & Ålander 2019, 14).

3 KAJAANIN LÄHIDEMOKRATIAN KEHITTÄMISTARPEET

Lähidemokratiaa on määritelty eri tavoin useista eri näkökulmista. Karkeasti yleistäen sillä voidaan viitata kuntalaisten mahdollisuuksiin vaikuttaa omaa asuinympäristöään koskeviin asioihin (Isomaa 2012; ks. myös Metsälä & Leinamo 2013). Paikallisten vaikutusmahdollisuuksien merkitys korostuu nyky-yhteiskunnassa, jossa globalisaatiolla ja hallinnon keskittämällä on taipumusta luoda etäisyyttä kansalaisten ja päätöksenteon välille.

Lähidemokratian ytimessä on ajatus osallistumisesta ja osallistamisesta, mikä voi tapahtua esimerkiksi kylä- ja kaupunginosayhdistysten ja edellä kuvatun Vuolijoen aluelautakunnan kaltaisten alueellisten toimielimien kautta sekä osallistavan budjetoinnin avulla, jota Kajaanissa hyödynnetään muualla paitsi Vuolijoen aluelautakunnan toiminta-alueella. Kun ihmiset kokevat pystyvänsä vaikuttamaan suoraan heitä koskeviin päätöksiin, heidän luottamuksensa poliittiseen järjestelmään vahvistuu. Tämä voi johtaa parempaan päätöksenteon laatuun, sillä paikalliset asukkaat tuntevat alueensa tarpeet ja erityispiirteet parhaiten.

Kajaanin lähidemokratian kehittämistarpeita koskevan selvityksen tarkoituksena on muodostaa käsitys kylä- ja kaupunginosayhdistysten vaikutusmahdollisuuksista, Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelman toimivuudesta sekä lähidemokratian järjestämisestä yleensä. Selvityksen lähtökohdaksi oli Kajaanin kaupunginvaltuuston hyväksymässä talousarviossa vuodelle 2024 asetettu tavoite selvittää kaikkien kylien yhteisen lautakunnan perustamista asukkaiden yhdenvertaisten osallistamismahdollisuuksien lisäämiseksi (Kajaanin kaupunki 2023b, 51).

3.1 Lähidemokratian kehittämistarpeita tarkastelevan selvityksen aineistot

Lähidemokratiaan liittyvän selvityksen aineistoina ovat Kajaanin kylä- ja kaupunginosayhdistyksille suunnattu sähköinen kysely sekä vastaavan kaltainen kaupunginvaltuutetuille ja keskeisille viranhaltijoille tehty kysely.

Kylä- ja kaupunginosayhdistyksiltä vastauksia pyydettiin yhdistysten puheenjohtajilta tai sihteeriltä mieluiten siten, että kyselylomake olisi käyty läpi myös yhdistyksen hallituksessa. Taustatietoina vastaajilta kysyttiin, kuinka aktiivista hänen edustamansa kylä- tai kaupunginosayhdistyksen toiminta on viime aikoina ollut. Kyselyyn vastanneet kylä- ja kaupunginosayhdistysten edustajat arvioivat oman yhdistyksensä toiminnan olevan nykyisellään aktiivista tai jopa erittäin aktiivista, passiivisena yhdistyksensä toimintaa ei pitänyt yksikään vastaajista. Toisaalta lienee

todennäköistä, että kyselyyn vastaaminen sinänsä on yksi osoitus yhdistyksen aktiivisuudesta, jolloin kyselyyn saadut vastaukset painottuvat juuri näihin aktiivisimpiin yhdistyksiin.

Vuolijoen aluelautakunnan arviointiselvityksen tavoin tässäkin tapauksessa kyselylinkkien jako niin kylä- ja kaupunginosayhdistysten edustajille kuin valtuutetuille ja viranhaltijoille tapahtui sähköpostitse Kajaanin kaupungin toimesta.

Kyselyihin saatiin määräaikaan mennessä vastaukset yhdeltätoista kylä- ja kaupunginosayhdistysten edustajalta. Yhdistyksistä mukana olivat Etelä Kajaanin Kylät, Kosken kyläyhdistys, Käki-lahden kyläseura, Lehtikangas, Mainua, Nakertaja-Hetteenmäen kyläyhdistys, Ojanperä, Ounas ja Otanmäen kyläyhdistys. Valtuutetuille ja viranhaltijoille suunnattuun kyselyyn vastasi 18 kaupunginvaltuutettua ja viisi keskeistä viranhaltijaa.

Lähidemokratiakyselyjen ja Vuolijoen aluelautakunnan arviointiselvityksen tuloksia käytiin läpi Kajaanin kylä- ja kaupunginosayhdistyksen seurantaryhmän kokouksessa 6.2.2025 ja Kajaanin kyläkokouksessa 5.6.2025. Tilaisuuksissa käydyt keskustelut painottuivat Kajaanin lähidemokratian kehittämiseen ja sen mahdollisiin järjestämistapoihin. Selvitystä esiteltiin myös kautensa aloittaneen kaupunginvaltuuston järjestäytymiskokouksessa 3.6.2025.

3.2 Lähidemokratian kehittämistarpeita tarkastelevan selvityksen tulokset

3.2.1 Kylä- ja kaupunginosayhdistysten vaikutusmahdollisuudet

Melkein puolet kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että kylä- ja kaupunginosayhdistykset pystyvät vaikuttamaan hyvin Kajaanin kaupungin suunnitelmiin ja päätöksentekoon. Huonoksi vaikutusmahdollisuudet arvioi alle viidennes kaikista vastanneista loppujen mielipiteen ollessa neutraali (ei hyvin eikä huonosti). Kylä- ja kaupunginosayhdistysten edustajien vastaukset eivät tässä suhteessa poikenneet oleellisesti kaupunginvaltuutettujen ja viranhaltijoiden vastauksista.

Yhteistyötä Kajaanin kaupungin kanssa yhdistykset tekevät muun muassa työllisyyden hoitoon, lähiliikunnan edistämiseen, ulkoilualueiden ylläpitoon, kierrätystoimintaan ja esimerkiksi tapahtumien järjestämiseen liittyvissä asioissa. Myös lausuntojen antaminen ja kannanottojen tekeminen samoin kuin raha-avustukset ja maaseutusihiteriltä saatava neuvonta ovat asioita, joiden tiimoilta yhdistykset ovat tekemisissä kaupunkiorganisaation kanssa. Tämänkaltaisissa asioissa yhdistysten ja kaupungin välisen yhteistyön toimivuuden arvioitiin olevan joko hyvää tai keskin-kertaista. Kylä- ja kaupunginosayhdistysten edustajien vastauksissa yhteistyön arvioitiin sujuvan

yleisimmin hyvin, valtuutettujen ja viranhaltijoiden vastauksissa yhteistyön toimivuuden arvioitiin useimmiten olevan lähinnä keskinkertaista.

Alueilta tulleissa kommentteissa kylillä ja kaupunginosilla nähtiin kyllä periaatteessa olevan hyvin vaikutusmahdollisuuksia, mutta kaupungille tehdyt esitykset eivät aina johda toivottuun lopputulokseen:

- *Saamme kyllä äänemme kuuluviin, mutta saamme vain joskus toiveitamme läpi.*
- *Kaupunki on pyytännyt esityksiä/toiveita esim. liikuntamahdollisuuksien tarpeista. Ne eivät ole sinällään poikineet alueelle konkreettisesti juuri mitään, jos ei itse tartu hommiin.*
- *Kaupunki on ottanut kantaa alueelle suunniteltuun mittavaan tuulivoimarakentamiseen ja lausuntopyyntö on pyydetty myös kyläyhdistyksiltä, mutta lausunnoissa ei ole alueen asukkaiden äänellä ollut paljonkaan painoarvoa, lähinnä mielipidearvoa, ja on saatu kirjattua johonkin, että mielipidettä on kysytty.*

Toisaalta kaupungin näkökulmasta avauksia ja esityksiä ei ole liikaa tehty, mikä ilmenee valtuutettujen ja viranhaltijoiden vastauksissa ”Valtuustosalissa ei näe puheenvuoroja kylä- ja kaupunginosayhdistyksiltä” ja ”Joukkoliikenteeseen liittyviä avauksia ei ole tullut viime vuosina”.

Muutamissa valtuutettujen ja viranhaltijoiden esittämissä kommentteissa kylä- ja kaupunginosayhdistysten ja Kajaanin eri osa-alueiden vaikutusmahdollisuuksissa todettiin olevan eroavaisuuksia, jotka asettavat alueet epätasa-arvoiseen asemaan. Vastauksissa viitattiin suoraan tai epäsuorasti Vuolijoen aluelautakuntaan:

- *Demokratia ja tasavertaisuus ei toteudu. Vuolijoen aluelautakunta ja sille myönnetty määrärahat kohtelevat muita alueita epäoikeudenmukaisesti.*
- *Pelkästään Vuolijokea koskeva aluelautakunta ei ole tasapuolinen muita alueita kohtaan.*
- *Jokaisella pitäisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet, ei yksi alue ylitse muiden.*
- *Alueet ovat epätasa-arvoisessa asemassa.*

Alueiden vaikutusmahdollisuuksiin liittyvissä muissa vapaamuotoisissa huomioissa todettiin kylä- ja kaupunginosayhdistysten pystyvän vaikuttamaan pieniin aluettaan koskeviin asioihin, mutta isompiin kehittämistarpeisiin vastaaminen edellyttää useamman alueen yhteistyötä. Kylä- ja kaupunginosayhdistysten vaikutusmahdollisuuksien haasteeksi mainittiin huoli yhdistysten aktiivijäsenten määrästä, jossa voi nykyiselläänkin olla niukkuutta. Positiivisena esimerkkinä vaikutusmahdollisuuksista nostettiin esille Nakertaja-Hetteenmäellä käytössä oleva osallistava yh-

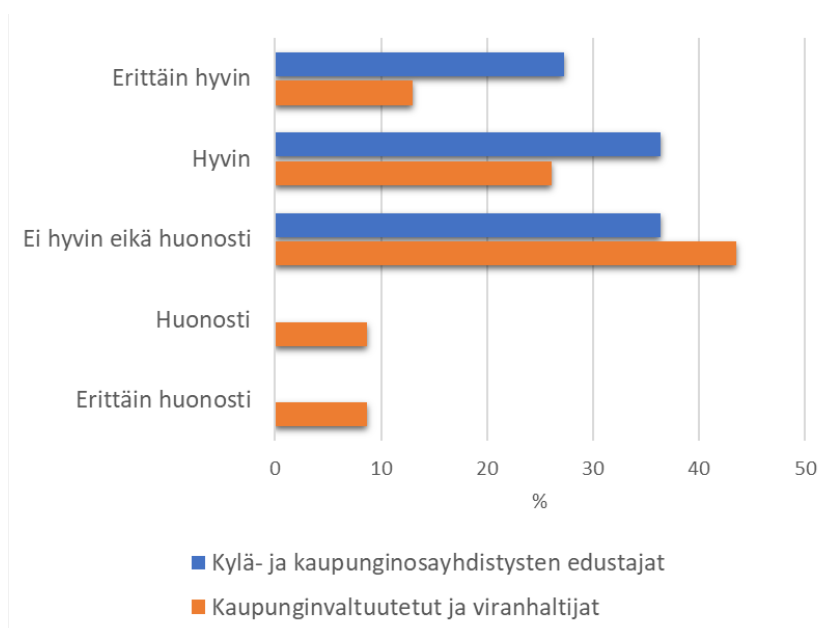
teissuunnittelumalli, joka perustuu Anna-Katriina Salmikankaan (2004) väitöskirjaan *Nakertamisesta hanketoimintaan: tapaustutkimus Nakertaja-Hetteenmäen asuinalueen kehittämistoiminnasta ja liikunnan osuudesta yhteissuunnittelussa*.

3.2.2 Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelma

Kajaanin kaupunki kehittää kyliään ja kaupunginosiaan kylä- ja kaupunginosaohjelman avulla. Kylä- ja kaupunginosaohjelmassa Kajaanin kylien ja kaupunginosien kehittämistarpeita lähestytään asukkaiden näkökulmasta ja pyritään vahvistamaan alueiden kehitysedellytyksiä kytke-mällä kylien ja kaupunginosien tarpeet luontevaksi osaksi kaupungin strategian ja talousarvion valmistelua ja toteutusta. (Kajaanin kaupunki 2023a.)

Ohjelman yleistavoitteena on kylien ja kaupunginosien vetovoimaisuuden ylläpitäminen ja parantaminen. Ohjelman osatavoitteet ja toimenpiteet on jaoteltu neljään eri kehittämisteemaan, jotka ovat 1) Yhteisöllisyys ja kansalaisvaikuttaminen, 2) Palvelut, 3) Ympäristö, asuminen ja yhteydet sekä 4) Elinkeinot, yrittäjyys ja työ. (Kajaanin kaupunki 2023a.)

Kyselyssä kylien ja kaupunginosien edustajilta sekä valtuutetuilta ja viranhaltijoilta tiedusteltiin, kuinka hyvin he ovat tietoisia kylä- ja kaupunginosaohjelmasta ja kuinka hyvin se on heidän mielestään tähän mennessä toiminut. Yleisimmin ohjelman sisältö tunnettiin vähintäänkin kohtalaisesti. Kuten kuvasta 9 havaitaan, etenkin kylä- ja kaupunginosayhdistyksissä ohjelman sisältö vaikuttaisi olevan hyvin tiedossa ainakin selvitykseen osallistuneilla. Toisin kuin valtuutettujen ja viranhaltijoiden vastaajajoukossa, kyselyyn vastanneissa kylien ja kaupunginosien edustajissa ei ollut lainkaan ohjelmasta huonosti tai erittäin huonosti perillä olevia.

Kuva 9. Kuinka hyvin olet perillä kylä- ja kaupunginosaohjelman sisällöstä?

Kylä- ja kaupunginosaohjelman toimivuuden suhteen yleisin vastaus oli tässäkin tapauksessa vastausasteikon keskikohta eli ohjelman ajatellaan onnistuneen tehtävässään kohtuullisesti. Vastaajaryhmittäisessä vertailussa ei ollut kuvan 9 kaltaisia suuria poikkeamia, joskin alueiden edustajiin verrattuna valtuutettujen ja viranhaltijoiden vastauksissa korostui hieman enemmän käsitys ohjelman huonosta toimivuudesta.

Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelmaa arvioitiin omin sanoin suhteellisen paljon ja monisanaisesti. Kommentteja esiintyi sekä puolesta että vastaan. Sisällöltään positiivisissa vastauksissa ohjelman sanottiin vahvistavan demokratiaa, osallisuutta ja maaseutualueiden elinvoimaa. Alueiden katsannosta ohjelman tavoitteisto nähtiin oikeaan osuvana, joskin tavoitteisiin pääsemiseen vaadittavien toimenpiteiden käytännön toteutumista hienoisesti epäiltiin:

- *Laajemmin vaikutuksia katsoen kylä- ja kaupunginosaohjelma on välttämätön kansalaisdemokratian ja osallisuuden kehittämisessä.*
- *Kokonaisuutta ajatellen kylä- ja kaupunginosaohjelma on onnistunut ja osoittanut tärkeän roolinsa monipuolisen maaseudun elinvoiman kehittämisessä. Toiminnan vahvistumista voidaan edelleen nostaa laajentamalla kylien edustajien määrää seurantaryhmässä.*
- *Ohjelma on oikein hyvä ja sisältää hyviä tavoitteita. Toteutuksessa on vielä jonkin verran tekemistä.*
- *Hyvä asia, että ohjelma on olemassa. Hyvin kirjoitettu ohjelma, miten toteutuu konkretiassa?*

Kylä- ja kaupunginosaohjelman kritiikissä puolestaan todettiin, että ohjelma ei edistä alueilta tulevien hanke-esitysten kulkua kaupunkiorganisaatiossa, eikä kylien osallisuus toteudu välttämättä muutoinkaan. Lisäksi eräiden kaupunginvaltuutettujen vastauksissa huomautettiin, että kylä- ja kaupunginosaohjelma on heikosti esillä päättäjien jokapäiväisessä työssä ja siksi osin jopa unohtunut, minkä seurauksena ohjelman vaikutukset poliittiseen päätöksentekoon jäävät vähäisiksi:

- *Kylien ja kaupunginosien esitykset (kärkihankkeet) eivät etene kaupunkiorganisaatiossa kylä- ja kaupunginosaohjelman kautta.*
- *Kylien osallisuus ei toteudu.*
- *Ei sitä muista enää kukaan.*
- *Ohjelma ei näy oikeastaan mitenkään poliittisten päättäjien arjessa, joten se unohtuu helposti päätöksiä tehtäessä.*

Joissakin vastauksissa ei pidetty hyvänä sitä, että Kajaanin kylät ja kaupunginosat on ohjelmassa niputettu samaksi kokonaisuudeksi. Parempana vaihtoehtona pidettiin ohjelman fokusoimista pelkästään maaseutualueiden kehittämiseen:

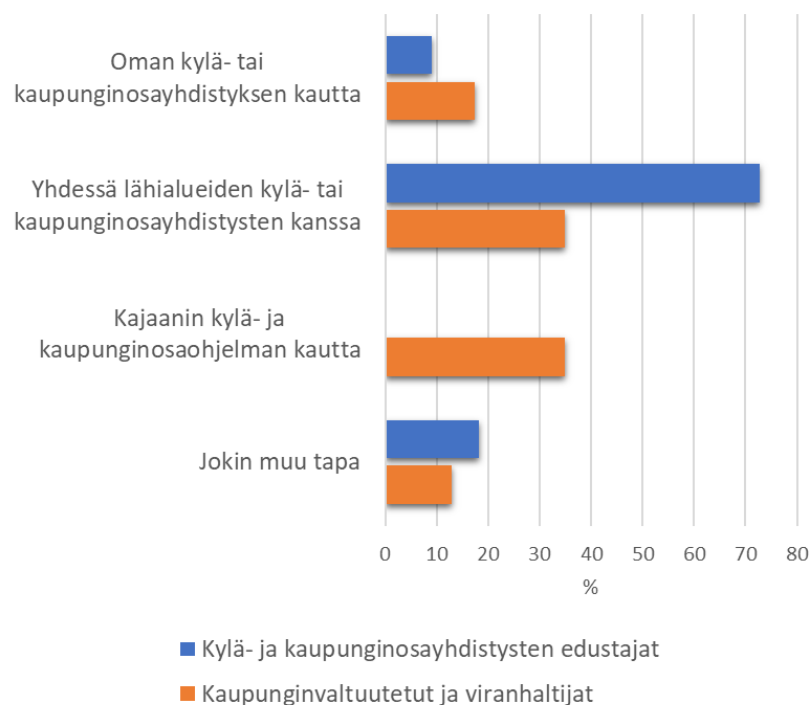
- *Kaupunginosa ei tulisi sotkea Kajaanin kaupungin kyläohjelmaan. Kylät ja kaupunginosat ovat toimintaympäristöltään aivan eri asemassa, jonka vuoksi kaupungin lähiöt tulisi erottaa täysin erilleen toimivasta Kajaanin kyläohjelmasta.*
- *Kylien ja kaupunginosien kehittämistavoitteet ovat osittain ristiriidassa keskenään. Ko. ohjelma on mielestäni kyläohjelma, ei kaupunginosaohjelma. Pitäisikö olla enemminkin esim. maaseudun kehittämishjelma, jos sellaista todella halutaan?*

Muissa kylä- ja kaupunginosaohjelmaan liittyvissä kommentteissa korostettiin muun muassa ohjelman neljää teemaa vastaavien toimialojen viranhaltijoiden roolia alueilta tulevien esitysten edistämässä ja käytännön toteutuksessa. Kyseisille ohjelman toimeenpanossa avainasemassa oleville viranhaltijoille toivottiin myös enemmän työaikaresurssia kaupunkiorganisaation sisäisen viestinnän hoitamiseen.

3.2.3 Lähidemokratian organisointi

Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelman toteutuksessa keskeisessä asemassa ovat kylä- ja kaupunginosa yhdistykset ja niitä laaja-alaisempi Vuolijoen aluelautakunta, jonka tehtävänä on kaupungin Vuolijoen osa-alueen kehittäminen. Viime vuosina Kajaanissa on esiintynyt keskustelua aluelautakuntatoiminnasta ja yleisemminkin lähidemokratian kehittämisestä ja mahdollisesta uudelleenorganisoinnista.

Kyselylomakkeessa vastaajilta pyydettiin näkemystä tehokkaimmasta tavasta vaikuttaa kylien ja kaupunginosien edunvalvontaan ja kehittämiseen. Vastausvaihtoehtoiksi annettiin oman kylä- tai kaupunginosayhdistyksen kautta, yhdessä lähialueiden yhdistysten kanssa, Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelman kautta tai jokin muu itse täsmennettävä tapa. Alueiden edustajien mielestä annetuista vaihtoehtoista oli suosituin kylien- tai kaupunginosien lähialueyhteistyö, jota kannatti noin 70 prosenttia vastanneista tai itse asiassa enemmänkin, sillä myös kohdassa ”Jokin muu tapa” oli siihen viittaava täsmennys kolmen erillisen aluelautakunnan tarpeesta. Kaupunginvaltuutettujen ja viranhaltijoiden vastauksissa kylien- tai kaupunginosien lähialueyhteistyö ja vaikuttaminen kylä- ja kaupunginosaohjelman kautta saivat tasavahvan kannatuksen (kuva 10).

Kuva 10. Mikä olisi mielestäsi tehokkain tapa vaikuttaa kylien ja kaupunginosien edunvalvontaan ja kehittämiseen?

Edelliseen kysymykseen liittyvissä sanallisissa perusteluissa kylä- tai kaupunginosayhdistyksen kautta tapahtuvan vaikuttamisen hyväksi puoleksi nähtiin keskittyminen omaan asuinalueeseen ja sen kehittämiseen, kunhan alueen asukkaat vain tavalla tai toisella saadaan aktivoitua mukaan yhdistysten toimintaan.

Alueiden edunvalvonnan ja kehittämisen organisointia koskevissa kommentteissa perusteltiin laajimmin sanakääntein yhteistyötä lähialueen kylä- tai kaupunginosayhdistysten kanssa, jonka

avulla muodostuisi luonnollisia sekä yhteisöllisyyden ja osallisuuden kannalta sopivan kokoisia yhteistyöverkostoja. Useissa vastauksessa parhaana ratkaisuna tähän pidettiin kolmen aluelautakunnan mallia, joista yksi olisi nykyinen Vuolijoen aluelautakunta. Vuolijoen aluelautakunnan lisäksi toisen aluelautakunnan ehdotettiin edustavan Kajaaninjoen pohjoispuolta ja kolmannen vastauksesta riippuen joko joen tai keskustan eteläpuolta. Yhdessä vastauksessa kylä- tai kaupunginosayhdistysten yhteistyön alueellisiksi rajoiksi ehdotettiin äänestysaluejakoa.

- *Luonnollinen yhteistyöverkosto lähialueen kylien tai kaupunginosien kesken vahvistaa ja tukee kylien kehittämistoimenpiteitä.*
- *Kolmen aluelautakunnan malli on paras mahdollinen ajatellen osallisuuden ja demokratian kehittymistä kaupungissamme. Tällöin alueet olisivat joen pohjoinen alue, Vuolijoen nykyinen alue ja kolmantena eteläinen alue. Nämä alueet eivät ole liian isoja alueita kansalaisille, jolloin kuuluminen yhteisöön ja näin osallisuuden ja demokratian kehittyminen on mahdollista. Toimintamallina kaikilla voisi olla eri puolilla hyväksi koetut mallit sekä Vuolijoen malli.*
- *Kylien suora vaikuttaminen on monin osin haastavaa vaikuttamisen osalta. Näiden lisäksi kannattaa perustaa kolme aluelautakuntaa, joen pohjoispuolen, eteläpuolen ja Vuolijoen itsenäiset aluelautakunnat. Yhden koko alueen aluelautakunnan rakentaminen ei ole tarpeen eikä se toimikkaan.*
- *On tärkeää perustaa kolme aluelautakuntaa. Yksi kattaisi joen pohjoisosan, toinen muun keskustan ja kolmas Vuolijoen alueen.*

Lähialueiden kyläyhdistysten yhteistyötä kannatettiin myös niissä kommentteissa, jotka keskittyivät tarpeeseen säilyttää nykyinen Vuolijoen aluelautakunta. Aluelautakunnan jatkoa perusteltiin muun muassa seudun omaleimaisuudella, alueen kylien ja kaupunkikeskustan välisellä välimatkalla ja heikoilla julkisen liikenteen yhteyksillä, alueen asukasmäärällä sekä Otanmäen näköpiirissä olevalla teollistumisella.

Muutamien selvitykseen osallistuneiden mielestä Vuolijoen aluelautakuntaa tai useampia Kajaanin eri osa-alueita edustavia aluelautakuntia parempi vaihtoehto olisi yksi kylien yhteinen alueellinen toimielin eli ilmeisesti jokin vastaavanlainen kuin Rovaniemen aluelautakuntien tilalle perustettu kylien kehittämisjaosto (Rovaniemen kaupunki 2023, 25–26). Kyselyvastauksissa yhden alueellisen toimielimen paremmuutta perusteltiin kylien aluekehitykseen liittyvien haasteiden samankaltaisuudella ja kaikkien kylien yhteenliittymän synnyttämällä painoarvolla suhteessa kaupunkiorganisaatioon:

- *Kajaanin "sivukylät" painivat lähestulkoon samojen ongelmien parissa. Joukossa on voimaa ja uskon, että muodostamalla yhteisen, kaikkien kylien aluelautakunnan saadaan kylien ääntä paremmin kuuluviin ja tehokkuutta yhteistyöhön kaupungin kanssa.*
- *Kylien yhteinen vaikuttamiselin olisi paras ratkaisu.*

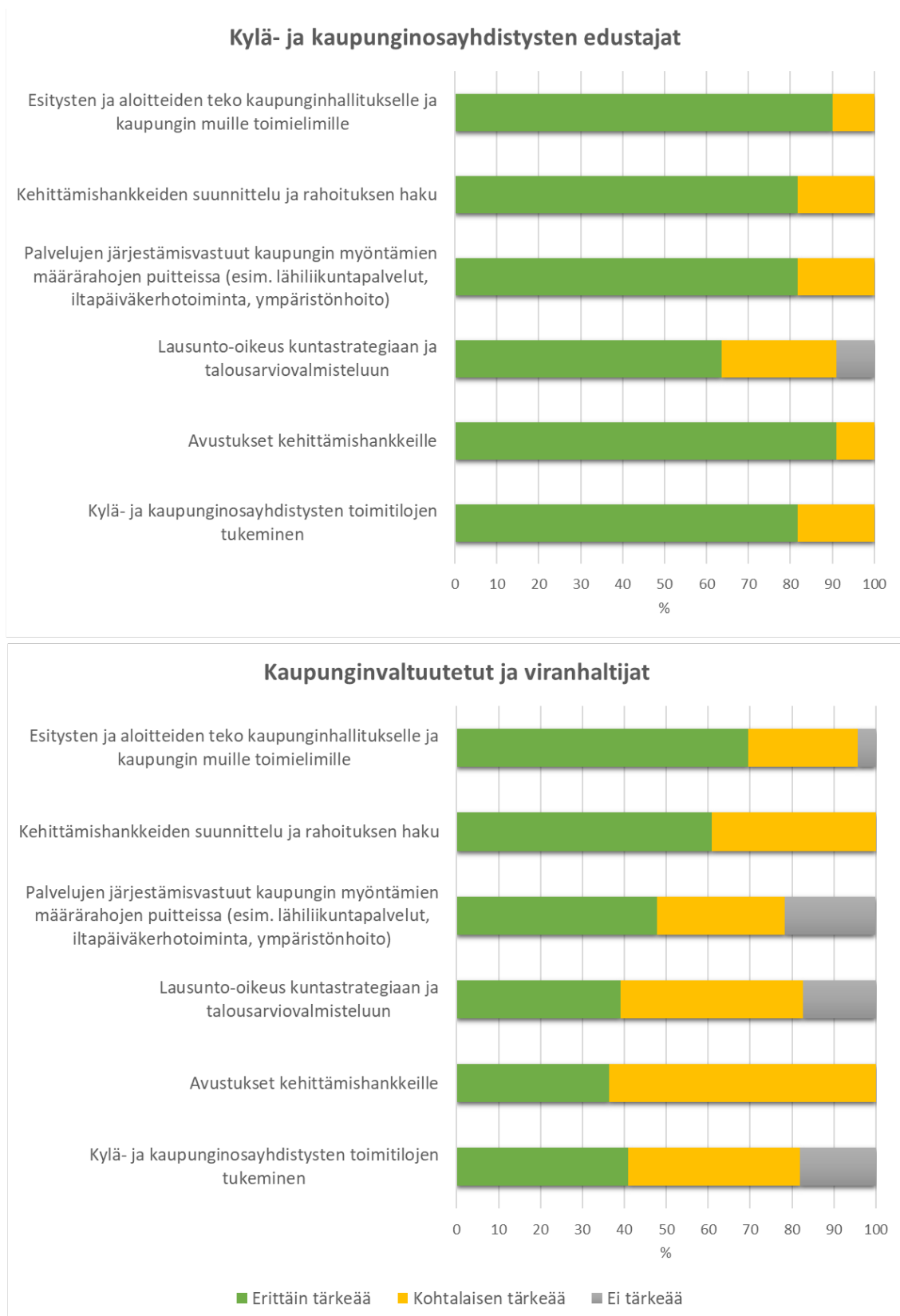
Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelman vaikuttavuuteen liittyen huomiota kiinnitettiin ohjelman hyödyllisyyteen ja toimivuuteen pidemmän aikavälin suunnittelussa ja toisaalta ohjelman aluekehityksen kannalta relevanttien tulokulmien moninaisuuteen ja kattavuuteen:

- *Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelmalla pystytään saamaan muutoksia pitkän aikavälin suunnittelulla. Siinä mielessä toimii hyvin.*
- *Kaupungin on tärkeää jatkaa yhteistyötä kylien ja kaupunginosaoyhdistysten kanssa. Kylä- ja kaupunginosaohjelmalla on saatu myös aikaan asioita, joten sekin on ollut merkityksellinen vaikuttaja. Ohjelmassa kuitenkin on käsitelty asioita monipuolisesti ja eri näkökulmista (ympäristö ym.).*

Kuten kylä- ja kaupunginosaohjelman toimivuuteen liittyvän kysymyksen kohdalla, myös tämän kysymyksen yhteydessä tuotiin esille Kajaanin eri osa-alueiden poikkeavuus toisistaan, mikä tekee haasteelliseksi eri alueiden tasapuolisen ja oikeudenmukaisen kohtelun. Vaihtelua on alueiden väestöpohjissa, olosuhteissa, aktiivisuudessa ja kehittämistarpeissa sekä esimerkiksi etäisyydessä kaupunkitaajamaan. Eräiden vastaajien mielestä alueiden edunvalvonnan painopisteen tulisikin olla nimenomaan maaseutukylien kehittämisessä ja yhteistyössä, eikä kaupunginosa ja lähiöitä pitäisi lainkaan ”sotkea” asiaan. Yhtä vastaajaa siteeraten ”*Kylät ja kaupunginosat tulee pitää erillään, koska emme voi asettaa samalle viivalle väkirikkaita ja tiiviitä kaupunginosia ja harvaan asuttuja, suuria kyläalueita*”.

Joissakin vastauksissa pidettiin kylien edunvalvonnan tehokkaimpana tapana edustusta kaupunginvaltuustossa ja korostettiin muutoinkin edustuksellista demokratiaa, jota alueellisten toimielimien ei tule sivuuttaa: ”*Kylien äänen saaminen esille kuntavaaleissa ja sitä kautta valtuustossa on paras keino. Kyliä osallistavat ohjelmat ja lautakunnat eivät saa olla takaporttina demokraattisesti valittujen päättäjien ohittamiseen*”.

Lähidemokratian järjestämismallien lisäksi kyselylomakkeessa tiedusteltiin kylien ja kaupunginosien kehittämisen kannalta tärkeäksi koettuja tehtäviä edunvalvonnan organisointitavasta riippumatta. Kysytyistä tehtävistä jotakuinkin kaikki arvioitiin joko tärkeiksi tai vähintäänkin kohtalaisen tärkeiksi. Yleishuomiona tehtävien tärkeyden arvioinnissa on, että kylä- ja kaupunginosaoyhdistysten vastaajat arvioivat kaikkien tehtävien merkittävyyden suuremmaksi kuin kaupunginvaltuutetut ja viranhaltijat. Ero vastaajaryhmien välillä näkyi selvästi, kun kysyttiin esimerkiksi kehittämishankkeille myönnettävien avustusten tai kylä- ja kaupunginosaoyhdistysten toimitilojen tukemisen tärkeyttä samoin kuin erilaisten palvelujen järjestämistä vastaavien merkittävyyttä (kuva 11).

Kuva 11. Kuinka tärkeää kylien ja kaupunginosien edunvalvonnan ja kehittämisen kannalta mielestäsi on?

Kylien kehittämistä koskeissa kommentteissa huomiota kiinnitettiin vielä erikseen kylätaloihin, jotka tarjoavat asukkailleen lähipalveluita ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Niille myönnettävien yleisavustusten lisäksi tarvetta nähtiin myös kylätalojen kunnossapidon tukemiseen:

- *Yleisavustuksien lisäksi erillinen avustus kylätalojen kunnossapitoluihin.*
- *Kylätalot ovat tärkeitä kokoontumispaikkoja sekä juhlien ja erilaisten kerhojen pito- paikkoja. Kuitenkin nyt on monella kylällä haasteita pitää talkoovoimin kylätalot toiminnassa nykyisten korkeiden sähköhintojen vuoksi. Siksi kylätaloille myönnettävä tuki on tärkeä.*

Loppuun vielä lainaus eräältä vastaajalta, joka on tiivistänyt tekstiinsä hyvin sen, miten alueiden edunvalvonta nojaa ratkaisevalla tavalla asukkaiden aktiivisuuteen, joka nyky maailmassa ei välttämättä ole enää mikään itsestäänselvyys:

- *Nämä ovat tärkeitä asioita ja tapoja vaikuttaa. Täytyy olla aktiivisuutta ja tahtotilaa ja saada aktiivien ja kyläläisten/asukkaiden ääni koottua alueilta. Vaikka olisi halua olla mukana vaikuttamassa, ei monikaan nykyisin jaksa, varsinkin jos työaika, vapaa-aika tai perhe-elämä ovat aktiivisia muutoinkin. Vapaaehtoinen toiminta on aaltoilevaa, ja välillä voi olla hiljaisempia aikoja, jolloin perustoiminta pysyy, mutta kehittämiseen ei ole resursseja. Talkoilu ja oman itsensä likoon laittaminen yhteiseen hyvään ei nykyisin ole enää trendi ja ykkösprioriteetti monenkaan muutoin aktiivisestikin kantaaottavan keskuudessa.*

4 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 Vuolijoen aluelautakunnan arviointi

Kajaanin kaupungin hallintosääntö määrittelee Vuolijoen aluelautakunnan tehtäväksi vaikuttamisen Kajaanin kaupungin päätöksentekoon sekä kaupungin Vuolijoen osa-alueen kehittämiseen. Aluelautakunta asetti aloittaessaan itselleen kovat tavoitteet. Aluelautakunnalla ei kuitenkaan ole päätösvaltaa suureen osaan tavoitteista, esimerkiksi niihin, jotka kuuluvat yksityisten kiinteistönomistajien tai ELY-keskuksen vastuulle. Toki vaikuttamistyötä voi näidenkin osalta aina tehdä. Lautakunnan toiminnot ovat ennen kaikkea tukeneet alueen veto-, pito- ja lumovoi-man ylläpitämistä ja parantamista, vaikka se ei olekaan voinut suoraan vaikuttaa kaikkiin tavoitteisiin. Lautakunnan toimilla on todennäköisesti ollut vaikutusta myös alueen lasten ja nuorten määrän lisääntymiseen ja väkiluvun kasvuun yleensä.

Selvityksen perusteella aluelautakunnalla on ollut monia myönteisiä vaikutuksia Vuolijoen alueelle ja sen asukkaille. Aluelautakunnan konkreettisista onnistumisista nostettiin esille koulun säilyminen, jolla on tutkimusten mukaan iso merkitys alueelle suuntautuvaan muuttoliikkeeseen etenkin lapsiperheiden osalta (ks. Tantaranmäki 2025). Lautakunnan konkreettisia onnistumisia on niin ikään mittava kehittämishanketoiminta, jolla on aikaansaatua selvää lisäresurssia kylien kehittämiseen. Hankkeiden avulla on kehitetty merkittävällä tavalla esimerkiksi seudun virkistysmahdollisuuksia ja -alueita ja yleensäkin asukasviihtyvyyttä.

Aluelautakunnan rooli nähtiin ennen kaikkea alueen asukkaiden edunvalvojana. Lautakunnan toiminta on lisännyt asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia ja alueen näkyvyyttä sekä madaltanut kynnystä omatoimiseen elinympäristön kehittämiseen ja epäkohtien esilletuomiseen. Toki jotkut vastaajista toivat julki myös kriittisempiä näkemyksiä – esimerkiksi naapurikateuden ja suppean osallistujajoukon koettiin kyseenalaistavan lautakunnan kyvyn edustaa koko aluetta. Myöskään tukien ja hankkeiden tärkeyden arvioinnissa lautakunta ei kaikkien mielestä ole onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla.

Vuolijoen aluelautakunnan tavoitteita on edistetty resurssien mukaisesti, mutta merkittäviä edistysaskeleita ei ole aina saavutettu. Haasteena lautakunnan toiminnalle on ollut lautakunnan näkökulmasta riittämätön valmistelijaresurssi. Aluesihteerin työaika (0,5 htv) ja aluelautakun-

nan rahallinen resurssi on riittämätön suhteessa alueella tarvittavaan kehittämiseen ja ylläpitoon. Resurssoinnin osalta kaivattiin vastaavaa resurssia kuin muissakin kaupungin lautakunnissa. Kaupungin puolelta taas nähtiin resurssoinnin olevan vähintäänkin riittävää.

Vastauksissa on selkeä ero kaupungin luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden osalta verrattuna aluelautakunnan ja Vuolijoen asukkaiden vastauksiin. Osittain tätä selittää tietämättömyys aluelautakunnan/kaupungin toiminnasta, osin myös asenteet. Aluelautakunnalla ei ole ollut riittävästi tietoa kaupungin muusta toiminnasta eikä mahdollisuuksistaan vaikuttaa (mm. valtuustoaloitteet, joita kaupungin näkökulmasta Vuolijoen alueelle ei ole ollut). Samoin valtuutetuilla ja viranhaltijoilla koettiin olevan puutteellista informaatiota aluelautakunnan toiminnasta ja aikaansaannoksista. Tiedonkulun puutteeseen on osaltaan vaikuttanut se, että lautakunta koostuu kylien valitsemista edustajista ja näin ollen mukana ei ole kaupunginvaltuutettuja, jolloin luonteva tiedonvälitysreitti puuttuu. Erääksi käytännön toimenpiteeksi tiedonkulun parantamiseen esitettiin lautakunnan edustajille mahdollisuutta osallistua valtuustoseminaareihin. Tiedotamista tarvitaan myös alueen asukkaille, sillä joissakin vastauksissa näkyy, etteivät alueen asukkaat ole täysin ymmärtäneet lautakunnan toimintaa ja merkitystä.

Aluelautakunnan ja kaupungin muiden toimielimien välille kaivattiin ylipäätään nykyistä toimivampaa yhteistyötä, jota ovat hankaloittaneet edellä mainittujen resurssien niukkuuden ja tiedonkulun kangertelun ohella byrokratia ja asioiden vähäinen valmistelu yhdessä kaupungin muiden toimialojen kanssa. Byrokratiaa voidaan pitää oleellisena kysymyksenä, sillä Vuolijoen aluelautakunnan esikuvina käytettyjen Rovaniemen aluelautakuntien lakkauttamisen eräänä syynä oli juuri sen raskaus (Lapin kansa 2019). Lautakunnassa ongelmaksi koettiin, että Vuolijoen aluetta koskevien asioiden valmistelua muiden toimialojen viranhaltijoiden kanssa on liian vähän ja kaupungilta tulevat kannanottopyynnöt tulevat usein hyvin lyhyellä valmisteluajalla. Yksi konkreettinen haaste lautakunnan näkökulmasta on ollut, ettei kaupunki ole lautakunnan perusteluista huolimatta muuttanut maankäytön ja maaseutukaavoituksen periaatteita, minkä on koettu olevan ristiriidassa lautakunnan tavoitteisiin saada uusia asukkaita alueelle.

Myös Vuolijoen aluelautakunnan toiminnan jatkamisen osalta vastauksissa oli eroja. Vuolijoen asukkaiden ja lautakunnan perusteluissa aluelautakuntaa pidettiin tarpeellisena Vuolijoen alueen edunvalvojana ja kehittäjänä ja se nähtiin riittävän paikalliseksi toimijaksi, joka pitää toiminnan fokusoituneena ja vahvistaa sitoutuneisuutta tukien samalla koko Kajaanin vetovoimaa ja kaupunkistrategiaa. Nähtiin myös, että toimintamalli voisi olla sovellettavissa Kajaanin muillekin

reuna-alueille. Sama näkemys esiintyi joissakin kaupungin viranhaltijoiden ja valtuutettujen vastauksissa.

Toisaalta useimmissa kaupunginvaltuutettujen ja viranhaltijoiden vastauksissa Vuolijoen aluelautakunnan toiminnan jatkolle ei nähty olevan perusteita. Osa ehdotti tilalle koko kaupungin yhteistä lautakuntaa, joka kohtelee kaikkia haja-asutusalueita tasapuolisesti. Koettiin myös, että nykyinen vain tiettyä aluetta palveleva aluelautakunta voi lisätä eriarvoisuutta ja vastakkainasettelua Kajaanin alueiden kesken. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että alun perin aloite Vuolijoen aluelautakunnan perustamisesta tuli Vuolijoen alueen asukkailta. Vastaavaa aloitetta ei ole tullut muilta Kajaanin kyliltä. Kokemukset Rovaniemeltä vahvistavat näkemystä, että kylien tasa-päistäminen voi johtaa myös hyvin toimivan mallin lakkauttamiseen: Yläkemijoen aluelautakunta toimi ansiokkaasti parikymmentä vuotta, mutta kun kaikille kaupungin kyläalueille perustettiin aluelautakunnat, johti se ajan myötä kaikkien, myös Yläkemijoen aluelautakunnan lakkauttamiseen.

Yhteenvedona voidaan sanoa, että aluelautakunnan työ on ollut merkittävää Vuolijoen alueen kehityksen sekä asukkaiden edunvalvonnan ja hyvinvoinnin kannalta. Lautakunnalle määritellyt tavoitteet on saavutettu yleensä hyvin tai ainakin kohtalaisesti. Selvityksen perusteella lähidemokratiaa kehitettäessä tärkeitä huomioitavia näkökohtia ovat:

- Aluelautakunnan valmistelijaresurssit ja resurssit yleensäkin realistisiksi tavoitteisiin nähden – tai tavoitteet realistisiksi resursseihin nähden.
- Toimiva yhteistyö suhteessa muuhun kaupunkiorganisaatioon.
- Tiedonkulun tehostaminen ja systemointi kaupunkiorganisaatiosta alueelle ja alueelta kaupunkiorganisaatioon.
- Byrokratian minimointi.
- Aluelautakunnan ja asukkaiden osallistaminen riittävän ajoissa aluettaan koskevien asioiden suunnitteluun ja valmisteluun – ei vasta sitten kun päätökset on käytännössä jo tehty.
- Kaikkien alueen kylien yhdenvertainen huomiointi.
- Kriteeristö hankkeiden tarpeellisuudelle ja myönnettäville tuille.

Yllä oleva listaus on sovellettavissa myös yleisemmin Kajaanin lähidemokratian kehittämiseen, oli sen järjestämismalli lopulta mikä hyvänsä. Näitä lähidemokratian mahdollisia organisointitapoja käsitellään seuraavassa luvussa 4.2.

4.2 Vaihtoehtoja Kajaanin lähidemokratian järjestämiseen

Kylä- ja kaupunginosayhdistyksille sekä kaupunginvaltuutetuille ja keskeisille viranhaltijoille tehdyn kyselyn perusteella kylä- ja kaupunginosayhdistysten vaikutusmahdollisuuksia kaupungin suunnitelmiin ja päätöksentekoon pidetään yleensä hyvinä tai ainakin kohtuullisina. Kylä- ja kaupunginosayhdistykset tekevät monenlaista yhteistyötä kaupungin kanssa liittyen esimerkiksi työllisyyden hoitoon, kierrätystoimintaan, ulkoilualueisiin, tapahtumien järjestämiseen tai erilaisten lausuntojen antamiseen. Tällaisissa asioissa yhteistyön katsotaan sujuvan pääosin hyvin, joskin yhdistysten näkökulmasta kaupungille tehdyt aloitteet eivät aina johda odotettuihin tuloksiin. Haasteina kylä- ja kaupunginosayhdistysten vaikutusmahdollisuuksille ovat yhdistysten aktiivijäsenten vähyyt ja talkootoiminnan mahdollinen hiipuminen. Kylä- ja kaupunginosayhdistyksillä on joka tapauksessa perustavaa laatua oleva merkitys omien alueidensa edunvalvojina, eikä niitä voida sivuuttaa lähidemokratiaa kehitettäessä.

Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelman katsottiin onnistuneen tehtävässään kohtuullisesti. Ohjelma tunnetaan hyvin selvitykseen osallistuneiden yhdistysten keskuudessa, mutta kyselyyn vastanneiden valtuutettujen ja viranhaltijoiden keskuudessa sen tunnettuus oli heikompi. Positiivisena kylä- ja kaupunginosaohjelmassa nähtiin ohjelman demokratiaa ja osallisuutta laajalaisesti tukevat tavoitteet, joskin tavoitteisiin pääsemiseen vaadittavien käytännön toimien toteutuminen herätti myös epäilyksiä. Ohjelmaan liittyvä kritiikki kohdistui siihen, ettei ohjelma edistä riittävästi kyliltä ja kaupunginosista tulevien hanke-esitysten etenemistä. Myös kylien ja kaupunginosien niputtamista samaan ohjelmaan pidettiin joidenkin vastaajien mielestä epäonnistuneena ratkaisuna.

Kajaanin lähidemokratiaa tarkastelevan kyselyn perusteella sen organisointia koskevat mielipiteet ovat moninaisia ja toisistaan poikkeavia. Mielenkiintoista on myös se, että vain neljä kyläyhdistystä Vuolijoen ulkopuolelta vastasi kyselyyn. Mikä olisi kyselyyn vastaamattomien kyläyhdistysten kanta? Esitettyjä näkemyksiä on seuraavassa tiivistetty useampaan vaihtoehtoiseen kyselyn tulosten pohjalta luotuun toteutusmalliin, joiden hyvät ja huonot puolet on suodatettu lähidemokratiaa tarkastelevan selvityksen lisäksi myös Vuolijoen aluelautakunnan arvioinnin yhteydessä esitettyistä argumenteista sekä selvityksen tuloksia esittelevien tilaisuuksien ja asiantuntijahaastattelujen keskusteluista. Todettakoon, että alla olevien mallien esitysjärjestys ei kuvaa niiden paremmuutta tai suositeltavuutta.

Kaikissa vaihtoehtoissa taustaoletuksena on, että vapaaseen kansalais- ja järjestötoimintaan luokiteltavissa olevat kylä- ja kaupunginosayhdistykset jatkavat ansiokasta työtään alueidensa edunvalvojina ja kaupunki edelleenkin tukee yhdistysten toimintaa. Lisäksi oletetaan, että jatkossakin kylien ja kaupunginosien edunvalvontaa ohjaavat Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelmassa määriteltävät tavoitteet ja toimintalinjat.

Mahdollisia toteutusmalleja

1) Vuolijoen aluelautakunta jatkaa ja sen toimintaa kehitetään, muilta osin ei muutoksia nykyiseen.

Perusteluja:

- Aluelautakunta on perustettu mm. Vuolijoen vuonna 2007 toteutuneen kuntaliitoksen vuoksi
- Riittävän paikallisena toimijana Vuolijoen aluelautakunta on lisännyt asukkaiden aktiivisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia oman asuinalueensa kehittämiseen.
- Aluelautakunta on synnyttänyt Vuolijoen alueelle hankeosaamista ja kanavoinut alueelle huomattavan määrän ulkopuolista hankerahoitusta.
- Konkreettisia tuloksia alueen virkistysmahdollisuuksien ja sen myötä asukasviihtyvyyden paraneminen, alueen saama näkyvyys ja osaltaan myös Vuolijoen koulun säilyminen.
- Aluelautakunta tulee olemaan merkittävässä roolissa asukkaiden ja Googlen välisessä yhteistyössä, jos Googlen suunnitelma Otanmäen palvelinkeskuksen rakentamisesta toteutuu.
- Aluelautakunnan olemassaoloa selittää taannoinen kuntaliitos ja puoltaa pitkä etäisyys Kajaanin keskustaan.

Kritiikkiä:

- Vuolijoen aluelautakunta asettaa muut Kajaanin osa-alueet epätasa-arvoiseen asemaan: Miksi vain Vuolijoen aluetta tuetaan omalla aluelautakunnalla?
- Vuolijoen aluelautakunnan yhteistyö ja työnjako muun kaupunkiorganisaation kanssa on koettu haasteelliseksi. Joskin yhteistyötä on mahdollista parantaa.

2) Aluelautakuntatoimintaa laajennetaan niin, että Vuolijoen lisäksi perustetaan kaksi uutta aluelautakuntaa edustamaan Kajaaninjoen etelä- ja pohjoispuolen kyliä ja kaupunginosia.

Perusteluja:

- Toisin kuin edellinen vaihtoehto, kolmen aluelautakunnan malli ottaa tasapuolisesti huomioon koko Kajaanin.
- Muodostuvat kolme aluekokonaisuutta ovat kooltaan sopivan kompakteja, jolloin toiminta keskittyisi asukkaita lähellä oleviin asioihin, mikä puolestaan motivoi asukkaita ja aktiiveja osallistumaan aluelautakuntien työskentelyyn.
- Koska vaihtoehto säilyttäisi Vuolijoen aluelautakunnan, myös tässä yhteydessä perusteluna voidaan käyttää Otanmäkeen mahdollisesti rakennettavaa palvelinkeskusta ja sen edellyttämää koordinoitua vuoropuhelua asukkaiden ja Googlen välillä.

Kritiikkiä:

- Vaihtoehto vaatii lisäpanostuksia aluelautakuntien hallintoon ja valmistelijatyöhön, joka jo nykyisellään koetaan Vuolijoella aliresursoiduksi.
- Byrokratia lisääntyisi, kun kolmessa aluelautakunnassa käsiteltäisiin osin samankaltaisia asioita.
- Aloitteen uusista aluelautakunnista pitäisi tulla asukkailta, ei ylhäältä annettuna.
- Kolmen aluelautakunnan malli ei synny tyhjästä – sen suunnittelu edellyttäisi taustatyötä ja todennäköisesti kehittämishanketta.

3) Vuolijoen aluelautakunta lakkautetaan ja tilalle perustetaan Kajaanin kaikkia kyliä ja kaupunginosia edustava alueellinen toimielin.

Perusteluja:

- Vaihtoehto kohtelee kaikkia alueita tasavertaisesti.
- Aluekehityksen haasteet ovat paikasta riippumatta paljon samankaltaisia, jolloin kaikkien alueiden yhteenliittymällä saataisiin mittakaavaetua ja painoarvoa alueiden edunvalvontaan.
- Valmistelijaresurssit ja hallinnolliset kulut pysyisivät todennäköisesti kohtuullisina.

Kritiikkiä:

- Aktiivisia ja motivoituneita toimijoita voi olla hankala saada mukaan tilanteessa, jossa toiminta erkaantuu oman asuinympäristön asioista käsittämään koko kaupungin osa-alueet.
- Harvaan asutut kylät ja tiiviit kaupunginosat poikkeavat huomattavasti toisistaan niin olosuhteiltaan kuin kehittämistarpeiltaan ja myös maaseutukylien välillä on suuria eroja aktiivisuuden, olosuhteiden ja toimintakulttuurin osalta.
- Mitä lisäarvoa Kajaanin kaikkia alueita edustava alueellinen toimielin toisi – periaatteessa kaupunkiorganisaatio itsessään on Kajaanin kaikkia alueita edustava toimielin.

4) Vuolijoen aluelautakunta lakkautetaan ja lähidemokratiaa hoitavat pelkästään kylä- ja kaupunginosayhdistykset Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelman viitoittamalla tavalla.

Perusteluja:

- Eri alueiden asukkaat voivat parhaiten vaikuttaa alueensa kehittämiseen äänestämällä kunta-vaaleissa, jolloin valituksi tulleet valtuutetut toimivat suorana ”äänitorvena” alueilta kaupungin päätöksentekoon ja kaupunkiorganisaatiosta alueille.
- Poliittista ohjausta vaille olevat alueelliset toimielimet eivät edustuksellisessa demokratiassa voi ohittaa kaupunginvaltuustoa.
- Hallinnollisesti ja kustannuksiltaan kevein vaihtoehto.

Kritiikkiä:

- Kaikki alueet eivät pelkästään väestöpohjansa takia saa edustajaa kaupunginvaltuustoon, mikä jakaa alueita vaikutusmahdollisuuksien suhteen voittajiin ja häviäjiin.
- Vaikka alue saisikin edustajansa kaupunginvaltuustoon, yksittäisen valtuutetun mahdollisuus vaikuttaa alueensa edunvalvontaan ei ole välttämättä kovin suuri.
- Kehittäminen keskittyisi suurten ja aktiivisten yhdistysten alueille, pienemmät ja passiivisemmat alueet jäisivät vaille huomiota.
- Lähidemokratian tila Kajaanissa heikkenisi.

Lähidemokratian organisointitapojen ohella vähintäänkin yhtä oleellinen kysymys on tehtävien ja vastuiden määrittäminen valitulle toteutusmallille. Viimeksi mainitussa vaihtoehdossa, jossa lähidemokratia nojaa kylä- ja kaupunginosayhdistysten toimintaan sekä Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelmaan, alueiden ja kaupunkiorganisaation suhde muistuttaisi lähinnä johdan-

nossa mainittua keskustelukumppanuutta. Muissa vaihtoehdossa harkittavaksi jää, missä määrin alueellisen toimielimen tehtäväkuvaan sisällytetään informaation vaihdon ja mahdollisen aloite- ja lausunnonanto-oikeuden lisäksi myös alueellisen toimielimen osallistamista budjetin, maankäytön ja alueellisten palvelujen suunnitteluun tai pisimmälle vietyä myös palvelujen järjestämiseen (ks. Pihlaja & Sandberg 2012, 34–35).

Haettaessa vertailukohtia muualla Suomessa sovelletuista lähidemokratian järjestämismalleista voidaan esille ottaa Kuopion kuntaliitosalueiden pitäjäraadit, jotka toimivat kaupungin lähidemokratiajaoston alaisuudessa. Kuopion pitäjäraatien tehtäviin kuuluvat muun muassa pitäjäkouksien järjestäminen, yleinen lausunto- ja aloiteoikeus alueen palveluista, elinkeinoista ja demokratiasta sekä lausunto-oikeus esimerkiksi kaupungin talousarviosta ja strategiasta. Tehtävien suorittamista varten Kuopion kaupunginvaltuusto osoittaa pitäjäraadeille vuosittaiset toimintamäärärahat ja lähidemokratiajaoston kautta myös kehittämismäärärahan, joka on tarkoitettu pitäjäraatien alueiden pienimuotoiseen infrastruktuurin parantamiseen ja kehittämiseen sekä alueen asukkaiden viihtyvyyden lisäämiseen. (Kuopion kaupunki 2021.)

Kuopiota lähempi vertailukohta on Sukevan aluelautakunta, joka Sonkajärven ainoana aluelautakuntana on toiminut alueensa edunvalvojana vuodesta 1989 lähtien ja on siten yksi pisimpään Suomessa toimineista alueellisista toimielimistä (Pihlaja & Sandberg, 2012, 87–92). Sukevan aluelautakunnan tehtävinä on alueen harrastetilojen ylläpito kunnan osoittamien määrärahojen puitteissa, kunnan kiinteistöjen kunnostamisjärjestyksen määrittely sekä esityksien ja aloitteiden teko muille kunnan toimielimille. Edellisten tehtävien lisäksi aluelautakunta ylläpitää Sukevan kirjaston yhteydessä toimivaa asiointipistettä, jonka palveluita ovat esimerkiksi asiamiesposti, matkahuollon pakettipalvelut, VR:n lipunmyynti ja Kelan asiointipalvelut. (Sonkajärven kunta 2025.) Kokemuksia Sukevan aluelautakunnasta käytettiin Rovaniemen aluelautakuntien tavoin hyödyksi perustettaessa Vuolijoen aluelautakuntaa.

LÄHTEET

Isomaa, M. (2012). Osallistumme, vaikuttammeko? Kiukaisten aluetoimikunta lähidemokratian toteuttajana. Kunta- ja aluejohtamisen Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto. Saatavilla 24.1.2025 <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/83310>

Kajaanin kaupunki. (2017a). Hallintosäntö. Hyväksytty kaupunginvaltuustossa 29.5.2017, tullut voimaan 1.6.2017. Saatavilla 24.1.2025 <https://www.kajaani.fi/tiedostot/kajaanin-kaupungin-hallintosaanto-pdf/>

Kajaanin kaupunki. (2017b). Vuolijoen tiekartta.

Kajaanin kaupunki. (2017c). Vuolijoen aluelautakunnan kehittämissuunnitelma 2017–2019.

Kajaanin kaupunki. (2022). Kajaanin kaupunkistrategia 2023–2026. Saatavilla 24.1.2025 <https://www.kajaani.fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia/>

Kajaanin kaupunki. (2023a). Kylä- ja kaupunginosaohjelma 2023–2026. Saatavilla 24.1.2025 [https://kajaani.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Kaupunginhallitus/Kokous_2832023/Kajaanin_kyla_ja_kaupunginosaohjelma_202\(34893\)](https://kajaani.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Kaupunginhallitus/Kokous_2832023/Kajaanin_kyla_ja_kaupunginosaohjelma_202(34893))

Kajaanin kaupunki. (2023b). Talousarvio 2024 ja taloussuunnitelma 2025–2026. Saatavilla 24.1.2025 <https://www.kajaani.fi/tiedostot/talousarvio-2024-ja-taloussuunnitelma-2025-2026-kv-11-12-2023/?1702649219>

Kajaanin kaupunki. (2024a). Vuolijoen osa-alueen väkilukutilastot. Tilastokeskuksen väestötilastoista koonnut Kajaanin maaseutu- ja aluesihteerin Sirpa Pöppönen.

Kajaanin kaupunki. (2024b). Vuolijoen hankkeet ja talkootyöt vuosina 2020–2024. Koonnut Kajaanin maaseutu- ja aluesihteerin Sirpa Pöppönen.

Kajaanin kaupunki. (2025). Vuolijoen aluelautakunta. Saatavilla 24.1.2025 https://kajaani.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Vuolijoen_aluelautakunta

Kuopion kaupunki. (2021). Pitäjäraatien toimintasäntö. Saatavilla 10.2.2025 https://www.kuopio.fi/uploads/2023/04/pitajaraatien_toimintasaanto_2021.pdf

Lapin kansa (2019). Aluelautakuntien lakkauttaminen kertoo keskittämisestä – Byrokratia voi olla ongelma. Lapin kansan pääkirjoitus 14.10.2019. Saatavilla 24.1.2025

<https://www.lapinkansa.fi/aluelautakuntien-lakkauttaminen-kertoo-keskittamis/269205>

Metsälä, R. & Leinamo, K. (2013). Lähidemokratiaa etsimässä. Korpilahtelaisten, lammilaisten ja alastarolaisten vaikutusmahdollisuudet kuntaliitoksen jälkeen. Vaasan yliopisto. Levón-instituutin julkaisuja 137. Saatavilla 24.1.2025

https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-462-9.pdf

Pihlaja, R. & Sandberg, S. (2012). Alueellista demokratiaa? Lähidemokratian toimintamallit Suomen kunnissa. Valtiovarainministeriön julkaisuja 27/2012. Saatavilla 24.1.2025

<https://vm.fi/documents/10623/1107144/Alueellista+demokratiaa+-+L%C3%A4hidemokratian+toimintamallit+Suomen.pdf/597e319d-32b2-4f35-8f0b-5bafb64020f4>

Rovaniemen kaupunki. (2023). Hallintosäätö. KV 19.6.2023 § 70. Saatavilla 24.1.2025

<https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=f51cc0ff-fbba-4173-ba03-510ad4ae3f39>

Salmikangas, A.-H. (2004). Nakertamisesta hanketoimintaan: tapaustutkimus Nakertaja-Hetteenmäen asuinalueen kehittämistoiminnasta ja liikunnan osuudesta yhteissuunnittelussa. Väitöskirja, Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta. Saatavilla 24.1.2025

<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/13504>

Sillanpää, K. & Ålander, T. (2019). Vuolijoen aluelautakuntakokeilun ulkoinen arviointi. TK-Eval.

Sonkajärven kunta. (2025). Sukevan aluelautakunta. Saatavilla 10.2.2025

<https://www.sukeva.fi/palvelut/kunnan-palvelut/sukevan-aluelautakunta/>

Tantarinmäki, S. (2025). Lähikoulut – tutkittua tietoa päätöksenteon ja arvioinnin tueksi. Saatavilla 24.1.2025 <https://www.maaseutupolitiikka.fi/paatoksenteontueksi/tietoa/lahikoulut-2>

Vakkala, H., Leinonen, J. & Aarrevaara, T. (2016). Arviointitutkimus aluelautakuntien kokeilusta ja Yläkemijoen aluelautakunnan toiminnasta Rovaniemellä. Rovaniemen kaupunki. Saatavilla 24.1.2025 <http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=d379829e-1118-4963-80b8-cc01c6e9a58d>